

ГАБРИЕЛЕ РОЈТЕР

ДОМ СУЗА

С немачког
Радмила Васић

НАРОДНА КЊИЖНИЦА
БЕОГРАД

Штампарија »Прогрес«, Београд, Битољска 25

ГАБРИЈЕЛА РОЈТЕР

Габријели Ројтер, списатељица која у великој Немачкој заузима одличан ранг већ дуги низ година главно је у њеним романима онај вечити бол „жене створене од ребра Адамова“, жена која је патница већ самим тим што је жена, „ниже биће“, која у оно време кад је Габријела Ројтер писала „Дом суза“ и своје друге романе с тезом није била ни из далека толико сигурна у успех својих тежњи за ослобођењем.

Који је лек за тај вечити бол и има ли га, не казује дефинитивно ни Корнелија Рајман, већ прослављена списатељица и философ-пионир нових идеја еманциповане жене, најслободомислија од свију девојака које, као и она кришом, и са колико предострожности, долазе у „Дом суза“, пансион забачен у брдима, далеко од света, да ту у тишини постану матере незаконите деце и као и оне непризнате. Где би био лек од оних многоструких патњи у које жена лакоумно саму себе доводи, разуме се зато што је то у њеној природи, као што је у природи жеце да буде лукава, ситничарка, да се свађа и плаче, али и да буде благородна, пуна пожртвовања, доброте и савесности у вршењу својих дужности (чак и такво чудовиште као што је сопственица „Дома суза“, препредена и грамзива бабица!) Габријела Ројтер не улешшава. Жена је жена, човек је човек. Сваки, изгледа, мора назначеним му од Бога путем само жена не сме да буде створење без снажне воље и крепког ума, ако хоће да као Корнелија Рајман из „Дома суза“ ерчано понесе своје ванбрачно дете у далеки свет пун непријатељстава.

„Дом суза“ писан је 1905. Списатељка је ипак једина међу немачким књижевницама од почетка овог века (рођена 1859, први роман који је издигао до славе „Из добре породице“ објављен 1895) која је створила одличан књижевни роман с тезом за жену и о жени а да се при томе убраја међу добре писце и писце-пионијере, чија је реч била васпитач за више генерација жена.

Данас се слика у неколико изменила. Габријела Ројтер не чини се више борцем као Елен Кеј, Карин Михаелс и не много других; али она ће увек имати акценту дубоке истине који ће жену наговити на размисање не да се одврате на пр. од ванбрачног материнства колико год се она чинило жалосно у роману Габријеле Ројтер, (туђе искуство једва да некоме користи, најмање жени, пошто се у „Дому суза“ налази и таква жена апостол еманципације, као што је његова јунакиња) — већ за то што је и дан дањи питања и невоља жене увек жива и што је баш и то питање девојке-матере и њеног детета још увек горуће и само делимично решено, а тако и други проблеми жене које додирује немачка списатељка. Модерна жена има данас своје писце као што има и своје посланике у парламенту. Али то у једном делу саста. Зато у овом другом значај Габријеле Ројтер и сличних кој ли данас се не потцењује, док јој књижевна вредност њених реалистично датих типова жене и ситуација обезбеђује сигурну и непролазну признатост и у њеној постојбини за коју она значи не само једног умног борца за жену више но и веома добру књижевну снагу.

Радмила Васић

Глава прва

Мала кућа лежала је у питомом пределу међу ливадама у Виртембергу. Горé на највишој тачки брежуљка, који се пружио губећи се негде у даљини, сури грофовски замак дизао је све своје кровове изнад зелених крошњи парка, а сеоски друм са имањима сељака протезао се гребеном узвишице. Доле, где је кроз врбе и преко белог шљунка, плескајући, жуборила бистра тек настала река, пролазио је још један пут, овде су живеле само неке убоге женице у скромним колибама, са мајушним баштицама испред кућа, пуним цвећа.

Али она мала кућа лежала је сасвим сама и у страни од оба сеоска пута, на левој коси брежуљка, утиснувши му се у бок као застрашена. Пут који је од села водио њој био је стрм и каменит, пун рупчага и локава. Десно и лево поред ограде од трњина цикљала је коприва у цбуновима. Све је показивало да ником није стало да се та стаза одржава у проходном стању. И онако је она водила само једноме салашу неких очигледно пропалих сиромашних људи, па даље маленој оној кућици о којој су жене у селу говориле махом снижавајући глас и као са неком плашњом, а људи са дво-смисленим развлачењем усана.

Доста пријатно је изгледала испод велике расцветале крушке, у којој су зујале пчеле. Светле завесе виселе су на свима прозорима, а стасита сопственица махом је достојанствено стојала испред својих врата, жваћући у сласт великим белим зубима неки добар залогај, док је шачица њених гостију обично чучала ту око ње на прагу или на клупи поред зида, зевајући, сањарећи или брбљајући, већ како се кад деси.

Гости су били баш оно подозриво у малој кући, са чијих се врата бескрајно далеко могло гледати у поље, преко веселе речице до магловитих обриси швајцарских Алпа далеко на облачном видику, а која се ипак и у пркос томе широком и слободном изгледу тако срамежљиво крила за падином брега.

Били су плашљиви и мирни ти гости, којима је дала уточишта мала кућица. Код стасите госпође Уфенбахер махом су стизали у сумрак. Обавијала их је нека суморна тајна, те бледе девојке безоблична стаса што су по две, по три ишле у шетњу осамљеним путањама кроз поља, да једног дана поново ишчезну. После таквог ишчезавања на доњем друму код сиромашних удовица, у понекој од оних баштица испред куће, појавила би се нова дечја колица, и плашљиви гост оставио би у селу једног земаљског дрекавца више као залогу за своју посету.

Тада би госпођа Уфенбахер задовољно одброяла неколико златника и закључала их у орман. Она је недавно, да би ишла у корак с новим временом и своје заводу дала већи полет, објавила огласе у неколико великих листова. Штампани су и проспекти. Образованим дамама виших друштвених редова, које желе да се неко време повуку од света, ту су са неодољивом љубазношћу описиване све користи, које ће им пружити вишемесечни боравак у гостољубивој кући госпође Уфенбахер.

Госпођа Уфенбахер потражи један од тих про-

спеката у фијоци свога стола у општој соби, где се међу корама хлеба и кожурама од кобасица, међу укосницама и јако умащеним играћим картама налазила бочица мастила, упијаћа хартија и једна држаља. Она намести своје тешке наочари и дозвола младе девојке које су за сада боравиле код ње, Анчицу из Пфафенхофна, Швајцаркињу Марију и Баваркињу Тони, као и служавку Хану, која је на дебелим црвеним рукама љушкала једно дебело црвено храњенче. Без ове помоћи госпођи Урсули Уфенбахер не би било могуће да напише једно тако значајно писмо, као што ће се то сада догодити. Она свечано намести пред себе један лист хартије тачно на упијач, помаче га у десно, помаче га у лево, лазну перо, обриса наочари, погледа прехо њих на Анчицу из Пфафенхофна, једну пуначку плаву госпођицу, која је смешкајући се читала проспект, и упита помало несигурно: „Чујеш, Анчице, шта мислиш, је ли то писмо од неког господина? Да атресирам: велцењени господине или велцењена госпођица? Неки бољи свет биће за цело мораћете ви већ припазити на себе, то ја да вам кажем, ви фукара!“

„Дајте писмо; госпођо Уфенбахер!“

Корнелијино писмо, које је она упутила на оглас нађен у новинама овамо госпођи Уфенбахер, оде од руке до руке и побуди живо расправљање.

„Тако пословно питају само господа — и то неки човек од посла“, изјави Анчица, „ту се ја добро разумем! А рукопис — хм — па ипак, кад се има у виду...“

Швајцаркиња Марија каза смотрено:

„Имају доброг господ'на који се за њих брину...“

„Ако јој није отац!“ сећала се Анчица. „Знате — тако се за све распитивати — за купатило и тако — то не ради љубазник — само мене немој да фарбаш...“

„Ако није мати!“

„Иди, молим те — као да не знаш мајке! — Шта оне друго умеју него да плачу и да грде! Брага оне маре шта им њихова деца раде у такво време... Јест, удате кћери — њих пазе и мазе — али нас, сиње кукавице... Ух!“

Анчица се вину на ивицу стола, заклати ногама обученим у сиве филтане папуче и још је данпут прочита писмо од почетка до краја. Њене јасне и паметне, мало избуљене очи при томе добише онај сабрани израз занемарљивости. „Ипак мислим да је жена“, рече она сада одлучно. „Можда удата. Нека дама. Девојке, пазите! Ала ће то да буде интересантно!“

„Та ће на лево круг, чим види ову разбојничку пећину!“ примети Баваркиња Тони. Хана је муне у слабине и заврчи: „И ви ми се ту правите као да сте друкчије навикле!“

„Јесмо, него шта!“ одврати Анчица оштро, а Тони само окрете главу и ћуташе.

„За ваши шесет марака и то колико је добро“, грдила је госпођа Уфенбахер. „Да ја за вас, глупе гуске, правим неки екстра вуршт? Од ове овде искаћу да ми више плаћа!“

„Ја, госпођо Уфенбахер, али и више да дајете...“

„Више да дајем — као да ја не дајем више него што је доста! Леба и сира к'о цигљу — друкчије нема ни лети ни зими код госпође Вурцлер у Улму, а та је имала најфиније госпођице. Чудна ми чуда и та нова? И то ће бити само нека...“

Она употреби један веома сиров народски израз, честита госпођа Уфенбахер. Девојке се малчице закикоташе од злурадости и из задовољства због непристојне речи.

А онда, уз енергичну помоћ мудре Анчице, која је по занимању била књиговођа у једној трговини, састављен је одговор оној загонетној и узбуђујућој личности.

„Немој да заборавите оно? дишкреција чашћу зајемчена. То свет тражи!“ узвикну Анчица на крају. „Не пише се „чест“ већ „част.“ Она је задовољно клатила ногама у сивим филцаним папучама. Овде међу самим женским — зашто би се устручавала?

„Знам ваљда како се пише „част“, рече госпођа Уфенбахер достојанствено, потписа се и гурне одговор, уз један многообећавајући проспекат у омот. Потом се завалила на столицу, стане гладити задовољно обема рукама штиркану белу кецељу, и ликујући погледаше унаоколо. „Но па да се јужина.“ Узев Корнелијино писмо из Тонине руке, метну га у фијоку, где је држала поверљиву преписку, међу корама хлеба и кожурама од кобасица, поред канапа, укосница и јако умашћених играћих карата.

Кроз неколико дана Корнелија Рајман стиже у Шопфинген. Многообећавајући проспекат имао је дејства. Она је ишла у своме дугачком капуту боје песка путем од станице, поред малих кућерака оних удовица у чијим су баштицама стојала по једна и по двоја дечја колица. Онде где су се свршавали кућерци упита она једну кошчату рићокосу жену пријатна лица, где је посед госпође Уфенбахер. Глас јој је био тих и безвучан. Жена је погледа зачуђено, а онда срамежљиво у страну, дајући то обавештење. Придружи јој се још једна жена. „Је — шта 'оће та код Уфенбахерке — па то је нека дама?“ питаше друга, а рићокоса је климала главом, запрепашћена.

„Ако није за неки род?“ „Не, погле' — она је у другом стању.“

„Јест, јест — него — жестоко! Са'ће Уфенбахерка да се прави важна! Него до'ће она ома'

ће доћ', и све ће исприповедати! Не може та да ћути. Чућеш све, не брине, Фишерко!"

"Нагвирићу ја вечерас мало и до тебе!" дошане пријатељица, а рићокоса се смејала усрдности ове друге.

"Хајде, Лиска, 'оди овамо па донеси један леба за јаузи. И једно диво да си донела!"

Лепушкасто дете одскакута с циментом и брзо сугиже Корнелију која је лагано корачала. Корнелија угледа пред собом у прабини сеоског друма дражесно скројене голе ножице ове мале са финим зглавковима — све скакуће — и уживаше у лепоти њеног лаког хода.

"Је ли ти оно мати?" упита она дете љубавно. Оно одмахну глаом. "Ја сам њена храњеница", рече дете збуњено, чупкајући крајичак кесеље.

"Тако — храњеница", понови Корнелија. Не рече ништа више, и мала отрча даље. Корнелијини кораци постајаху све уморнији.

Само мира, да се смири...

Један кутак само, који лежи ван, сасвим изван њенога света — коме више не воде никоји конци. А какав ће иначе бити тај кутак, било јој је свеједно.

Топло поподневно сунце ткало је око од ветра нахерене колибе Уфенбахеркине танани дах бајке, а хиљаде пчела, које су у ројевима улетале и излетале кроз гране расцветале крушке, мирољубиво су зујале летње напеве. Неки „завод“ у ма коме било смислу модерне хигијенске удобности ово, разуме се, био није, али је Корнелији било милије овако. Уфенбахерка у својој широкој материнској достојанствености сеоске „дипломиране“ није да јој се не би свидела, постеља у малој соби била је добра и чиста. Тако се она брзо споразумела с њоме, и одлучила да остане преко лета

и свој час сачека овде. Јешће у својој соби. Ову или ону госпођицу, која ће у току времена још наићи овамо или је већ сада овде — о, само боље даме, за то јамчи госпођа Уфенбахер — јест, од њих, милостива неће видети ни волицко. Јер...

Свакако — и ово Корнелија постави као главни услов — она апсолутно неће да буде доведена ни у какав однос према осталим дамама, она хоће неизоставно да живи сасвим сама, и за себе.

„Та то је наравна ствар“, увераваше Уфенбахерка срдачно. „Видите ли, милостива, све даме без изузетка упућене су на дишкрецију, зар би овакав завод могао и постојати кад му темељ не би био дишкреција — и уопће моја струка — бабица милостива — шта би ја све могла приповедати — па ту излазе на видело тајне читави фамилија! Ви'те, ту је сада код мене једна фрајлица“, и ту диже руку до уста, а широко јој лице сине од важности, и она спусти глас: „Отац јој долази у посјету сваке недеље — сачувај Боже да га ко види! Човек би изгубио службу кад би се ствар прокљувала! — Било младо, седамнаест година — та молим вас, милостивица — шта се ту догоди злочина, кад би се о томе само смело говорити...“

„Онда пошљите по моје ствари,“ рече Корнелија нестрпљиво.

„Смем ли вам покас'ти и ладник? И парк од замка стоји дамама на такођер на располагање, господари никада нису код куће.“

Госпођа Уфенбахер пође испред Корнелије, па низ степенице преко малог трема, а десно из врата извиривале су плаве и црномањасте радознале главе. Корнелија прође одвративши лице. Питала се, да ли ће све то моћи да поднесе? Него није ли, на крају крајева, све ово подједнако неподношљиво?

Неколико тренутака касније видела је једну слику, која је чудновато ганула. Сеница на брегу, обична дашчара са косим кровом, онога престога

облика каквих има у старонемачким приказивањима Светога Писма, била је испуњена златне светлости зранака. На ливади, која је окружавала, дизали су се плави и бели цветови на витким стабљикама, озарени косим зрацима сунца до једне неземаљске, стакласте лепоте. У томе златном мирисном даку седела је млада жена умилне појаве. Њене уске и бледе руке почивале су јој, уморне, на крилу, а мрке, прозрачне очи гледале кроза сузе мимо пролећем расцветане даљине, у долину бола, коју види само њен поглед на целој свету. А изнад њене главе, на плавој небу, испод као снег блиставих, златом опточених летњих облачица летела је, изгано лупајући крилима, велика црна и бела ропа.

„Увек се оне ту маје, онде“, рече госпођа Уфенбахер са неким радосним поносом. „Раје је наше фрајле. И она је од наши.“

„Ко је та девојка?“ упита Корнелија тихо.

„То вам је Роза из Улма. Породила се у прошлу недељу. Сутра ће кући. Дете су јој онели пре једнога сата.“

Корнелији груну сузе.

„Да шта“, рече госпођа Уфенбахер строгим гласом. „Тако је то — ја им фуртум говорим: бабиње нису сватови! На то та девојачка вера неће да мисли раније слушај — Роза, немој ми ту кувати! До воље ти сваке недеље долазити овамо, да видиш дете. Добро ће ономе првићу бити код госпоје Лебделтер — чисто — нема се шта приговорити!... И госпојн тата ће наврнути кој' пута! Тја... Помислите само на фрајла Тони — оно је јад... Та вама су хтели родитељи вашег господина дати нешто мало за то детенце...“

„Јест, госпођо Уфенбахер,“ рече Роза из Улма раздраженим гласом, „то већ знам — али мени не треба њихов новац — ја хоћу оца за моје дете!“

Њено нежно девојачко лице затеже грчевита енергија једне одлуке, која ће снагом фиксне идеје

управљати њеном будућношћу: ја хоћу оца за моје дете!

Роза из Улма... Како је седела онде у златној светлости, у љупком цветању своје безгрешне лепоте, младој мадони би се радо наменио син богова — Јупитер који се из небесних висина спустио до ње. Али госпођа Уфенбахер дошану Корнелији: „Он је поручник — његови родитељи је нећеју — он ће да проси неку богаташку ћер једног фабриканта штофова из Рајтлингена.“

Глава друга

Корнелија је била на пошти и тамо примила једно писмо. Исписани рукопис са великим замахом почетних слова, према којем никад није могла да савлада извесну лаку ненаклоност, чак и кад је куверте с тим рукописом још са нежношћу притискивала на усне...

Руди Имгарт увераваше је у своје пријатељство, нудећи јој помоћ у случају да јој устреба!

Милостиња... Корнелија шкргутне зубима, згужва писмо — вал вреле мржње прели је сву — она плуну од гађења које је гушило. Исцела писмо у парампарче и расу ситну парчад у ваздух. Руке и ноге су јој дрхтале од живчане језе. — И ова патња је претурена, и неће се више моћи на овај начин још једанпут да пати.

Та још увек је веровала, да би међу свима лутањима и грчењима љубави њу с тим човеком за навек морало свезати нешто неразорљиво — да би се то морало баш сада да открије у свој својој јачини...?

Даље — даље — прошло је...

Сада може слободно име тога човека да избрише из своје и свога детета будућности.

Сада пред њом лежи живот као неисписан лист, који се има покрити свежим, још никад не огледаним потезима.

Ново почињање. Корнелија дисаше дубоко. Сада она хоће поново да живи свој живот. Да га свом вољом узме на себе.

У осамљеност се Корнелија хтела спасти бегством, па је, као оно у старим бајкама, као снајпућ и у сну, утонула у сасвим други живот, што се под јасном дневном светлости у којој је она досад боравила мицао и кретао, испуњен био анковима и удесима, о којима она раније ни слуха није. Она је била за себе један јединствени случај — случај нечувен, нешто што ни где било није бити ће га икада бити, истиснута из заједнице света човечанског, о чему је она знала, и што је за њу до данас само као човечанско било вредно. — А колико су далеко иза тога сада сви познати појмови. — — Како се нејасни чине обриси њене егзистенције, како помркле и магловите, бедно равнодушне боје њенога досадањег битисања — и саме њене љубави, која је преко руба мрачног бунара, у који је она стала тонути, мртвим, шупљим анегијским очима зурила за њоме.

Одасвуда, из ноћне тишине, наваљивало је на њу новим стварима, новим појавама које се као сенке у нереду кретаху и мицаху, и тихо дошантаваху о нечувеним тајнама и тешким осећајима, и о дубоком знању што у овом доњем свету скривено ишчекује своје васкрснуће, своје уздицање до светлости сазнања. . .

Па ипак и овде је сунце сијало, исто цвеће је цветало као и на светлости дана — а на небу лебдела иста мила птица из бајке, о којој је мати негде у сопственој децјој соби певала песмицу и причала приче. Несретним децјим претима она је мрвила земичке и колаче на банак испред прозора, да јој рода донесе братића или сестрицу. Лепа мама сто-

јала је поред ње и тајанствено се осмехивала... А прве језе непојамнога, великог чуда сопственог живота коснуше се њеног малог срца девојчице од тога збуњеног, блаженог и пуног стрепње осмеха материног...

У ниском простору, где је таваницу Корнелија са своје постеље могла додирнути испруженом руком, ваздух је био спаран и плеснив. Она је с вечери хтела отворити прозор и при томе је видела, да су беле завесе, које га тако лепо покривају, по средини ушивене, као да би се сваки покушај проветравања хтео унапред да осујети. Када Корнелија узме маказе да распара овај необични шав, који јој је пријатно сведочио о нешто претераној, уредности госпође Уфенбахер, откри она дубљи узрок за ову меру. Дрво на прозорском оквиру било је толико иструлило, куке и резе тако изгрисене рђом, да би се крила, чим она покуша да их гурне, одмах сручила доле у коприве, што под прозором цветају, и само их је један енергични напор њених мишића сачувао од овог несрећног случаја. Очевидно се сматрало да су врата довољна за проветравање ове одаје, а то и јесте био узрок, што се из кухиње дижући се у вис са собним ваздухом, непријатно помешао отужан задах масти. Премда се од испарења јела Корнелија несносно мучило, није могла оставити врата отворена — осећала се и одвећ негодно због радозналости, која ју је споља вребала.

Што му драго, једна ноћ може се још и провести са затвореним вратима и прозорима. Сутра, рано изјутра, послаће по столара и ствар удесити о своме трошку.

Али сада већ постепено оживљавају сви мириси што су већ толико времена заробљени у затвореној малој соби.

Из препотопског канабета миле прастари задаси на човечји зној, сељачку крцу и дим из луле, из првоточне дрвенарије умиваоника и фијоке доле у

кревету, па из узглавака и покривача вије се једна отужна, сладуњаво бљугава пара, мешавина мошуса, камил-теја, амонијака и карбола. Корнелијина изоштрана чула осећају, чини се, и воњ крви и рана — крви што је цурила по постељи на којој она сада лежи — рана, што су се овде преболеле у јаду осамљености... Страх и тајне притискују је да јој се дах пресеца. Баца покриваче са себе и хоће да скочи — али ту стоје, држећи, и остушкиваше... а зној избија, у зноју мањински сручује јој се низ кичмени стуб. У том доње конте неко цвиљење, тихо, пригушеније цвиљење и плач, онако као кад се угушава у узглавном постељу. Па ипак постаје оно све јасе и јаче, нараста до наглог јецања, тада до предног плакања, да она дигне глас, да пређе очинато јадање једног напуштеног створа, који се у ирачној ноћи и мрачним силама судбинским тужи на своју невољу.

Корнелија је буљила исцлаченим очима у по-мрчину. Тако језив плач она још никад није чула... Ипак, јесте — разазнаје она сваки звук — њој би постепено као да слуша себе саму, ослобођену сопствена тела, како јеца тамо унутра... Зар је то само један глас? Придружи му се и други са веће даљине — и не био то више један једини девојачки плач — јецање је продирало с тавана и из зидова — чинило се Корнелији да то цвила цела мала трошна кућа, као да су се удружиле све сузе које су могле бити проливане у овим зидовима, у једну кишу која са аветињским сачањем из мора зидова, из пукотина међу плочама, из јастуки на постељанима избија и беспомоћно, безнадежно али неискрпно ноћи и мраку се јада о боловима, који се морају скривати испред сурове светлости дана.

Тако много топлих, љубави пуних срдаца овде су научили да проклињу љубав, овде у дивљим грчевима страве морали у грудима угушивати и убијати осећај материнства.

Које чудо, ако неосетљиви малтер на зидовима дрхти, ако дрво на плочама, које је упијало све те небројане сузе, јечи од пожара сланих капи...

Часови су пролазили а Корнелија седела управљена на своме кревету, ослушкујући сабласне гласове сопственога бола, и они постадоше за њу болно стењање које није остало више њено сопствено, које је јечало из далеких, далеких времена кроз столећа попут вечите, неутољене песме згажених, напуштених, побеђених.

Глава трећа

Међу слепцима и ћора је краљ, мислила је Корнелија Рајман, када до ње допреше први знаци да је њена књига: „Прилози психологији жене“, која је пре неколико месеци изишла, побудила силну пажњу и уздигла је до славе, којој се не би никад надала. Зар су она проста опажања, која је она сакупила, људима била тако страна? Него, биће да је тако.

Није ли чак и човек, који је говорио да је воли, њу до уништења увредио, прешавши с не-разумевањем преко основних погодаба њене личности?

Млаки пролећњи дан мамио је испод чвргавих, као ружа руменим цветовима покривених јабука на друму све даље и даље у шетњу. Данас први пут, откако је бесвесна од ужаса и јада побегла из куће своје матере, чинило се њој да види светлуцање златног једног конца; држећи којег би се могла обазриво тапкајући ишчупати из потмулог блуђења кроз тамне ходнике хиљадуструких мука. Једно ново дело — у којем би могла наћи заборав... Дело које би њеном детету, ако би она морала умрети, имало да обезбеди егзистенцију.

Уз ћурликање шева изнад јасно зелених поља испредаше она свој план и радоваше се како јој мисли постају јасније и оштрије, како логично пада беочуг на беочуг.

Када Корнелија стиже кући сунце је већ било запало. Она угледа кроз сумрак госпоњу Уфенбахер, широку и гломазну, у малим кућним вратима. Са њом Хана и три госпођице; Роза из Улма отпутовала је тога јутра. Корнелија чу гласно, бучно брбљање и оклеваше, не би ли уловила тренутак да непримећена промакне уз степенице. Откако се њено стање јасно познавало, било јој је као да гола пролази међу светом. Осенала је њихове погледе као јаоке гадних инсеката на својој осетљивој кожи, и дубоко до у саме груди.

Док је у сумраку застала код малићана у врту, зачу Анџинин звонки глас:

„Исусе, па ево је већ госпођо Уфенбахер! Зар ја нисам рекла да је морала отићи у шетњу!“

Корнелија приђе лагано ближе.

„Је ли већ време вечери? Жалим, ако сам пустила да чекате“, рече она некако. И, лако климнувши главом хтеде она поред групе.

„Ал' то да се више не деси,“ раздра се на њу госпођа Уфенбахер, — гњев пунокрвне жене избио би из ње по каткад сасвим неочекивано.

„Шта да се више не деси?“ упита Корнелија, изненађена.

„Да ми тако одете без да ми реч рекнете, и сатима да вас нема а ми не знамо ди сте! То нема — таки стра' нећу ја више да гутам!“

„Слушајте — госпођо Уфенбахер“, рече Корнелија, раздражена, „откуда страх? Па ја сам одрасло створење! Шта се мени овде може десити? Зар су друмови у овоме крају тако несигурни?“

„Ја“, како ви то мислите“, викала је Уфенбахерка снажно и претећи, „у томе стању у коме се ви сада налазите, нема да се јурца по читаве сате друмовима! Кад би вам почем нешто пасирало, па се породите негде у јендеку?.. Да се ја бакнем с полицијом! То би ми само фалило! Или

вама прасне нешто у памет, да учините што од себе! Него шта! не б' то било сефте!"

Корнелија стајаше оборене главе, и пусти да по њој праскају грдње разјарене жене.

Сутра ујутро опет ћу на пут, мислила је она, клонула. Мора ипак негде бити неко место, где бих се ја могла завући, да ме већ једном оставе на миру.

Казала је охоло: „Молим да ми се вечера пошаље у моју собу.“ Затим, и не осврнувши се, лагано и мало тешко, попела се она уским дрвеним степеницама.

„Шта је ова — шта 'оће ова!“ грдила је Уфенбахерка јако црвена у лицу, и погледа бесно по дамама.

„Па да, госпођо Уфенбахер, ова не дозвољава да се с њоме поступа као с нама, бедницама!“ примети Анчица.

„Но — како то ја поступа са вама?“ викну Уфенбахерка. Подбочивши се, постави се она пред Анчицу, те је било готово страшно погледати ту осиону жену, у наступу напраситога гњева који је у њој клокотао и тутњао.

Изроди се бесомучна, бучна женска свађа која се у нескладноме крештању разлегала кроз пролећне вече.

Корнелија је лежала горе на канабету што је ударало на дуван. Ушивене завесе на прозорима могле су јекну погрда, које би час полетеле у вис, једва и с муком да пригуше. Њено незнатно знање народних израза за нежне ствари љубави то вече повећало се за подобар број сочних и језгровитих речи.

Она одлучи да рано изјутра спакује ствари, да махне за месец дана унапред плаћени пансион, и да крене даље. Куд би она могла, при оволикој вици и дречи, која овде као да је на дневном реду, свој рад о душевном животу модерне кул-

турне жене да добро приведе крају са каквим било изгледом на успех?

Па ипак њој се чинило готово немогуће тражити ново склониште и поново се изложити свима упитним, зачуђеним, неповерљивим погледима. Спопаде је страх од којег она скочи, дишући с устрептаним куцањем срца, мучно и са стрепњом. Пришавши мајушном прозору, одиже завесу и погледа доле. Тада је отмена философиња Корнелија Рајман угледала нешто, што још никада видела није: госпођа Уфенбахер окрете се једним наглим замахом својих моћних кукова, диже високо све сукње и показа пансионеркама, све бољим дамама, у знак својега крајњег презирања, бели сјај задњег дела, кршног и обилног дела. Затим је нестале, усред писке и гнушања оних које је та погрда погодила, у трему њена „завода“, да се за њом кухињска врата залупе с треском.

Црна и бела рода из бајке, која је гледала доле из плавих висина, са жабом што јој се копрцала у црвеноме кљуну, заклопи и расклопи спокојно своја тешка крила и похрли тихом гњезду на хамбару црквене куће.

Глава четврта

Плава Анчица поздрави са страхопоштовањем, када се новог идућег јутра у трему нашла на путу. Скромно упита како је милостива госпођа спавала.

На хладно хвала Корнелијино шапне оца по-црвеневши: „Не спава се богзна како овде у овоме дому суза — тако зовемо ми ову проклету стра-ћару... Ах — милостива ни мало не пасује за овамо...“

Корнелија нестрпљиво слеже раменима. „Ја ћу отпутовати“, рече она и хтеде се повући у своју собу, али одмах ипак додаде живље: „Просто не разумем зашто ви трпите безочност ове ужасне особе. Ја сам се преварила. Она ми се у почетку чинила увиђавна и предусретљива жена.“

„Јест“, узвикну, Анчица, „тако она изгледа и тиме нас је све овамо намамила, тиме она лови у своју мрежу и тајног саветника! Тај здраво по-лаже на њу и неће да ми верује. Кад му кажем: „Господине тајни саветниче, требало би да госпо-ђу Уфенбахер познајете тако, као што је ми по-знајемо! Што би се избечили!“

„Тајни саветник?“ упита Корнелија, зачућена.
„Господин тајни саветник је Тонином оцу пре-поручио госпођу Уфенбахер, и зато он неће сад да чује истину то су вам мушки“, објасни Анчица,

испод својих плавих лепршавих ковчица гледајући у Корнелију по мало избуљеним очима. Она се смешила због мушких, а и Корнелија се осмехивала, из учтивости.

Изненада, преко лица јој пређе престрава. „Тај саветник — станује ли он у кући?“

Сада је цело Анчицино округло лице било сушта веселост. „О — Исусе! Господин тајни саветник — и ту да станује! То морам да му испричам! Ал' ће се смејати. Не — он само неки пут дође овамо из Штутгарта, да види јели овде све у реду! О — како Уфенбахерка уме да се удругује и да се пренемаже! Па она достојанственост! Могло би се мислити да то и није могуће да се она тако свињски понаша, као синоћ. Све нас је била срамота због вас.“

Корнелија окрете главу и поцрвене. Анчица увиде да је боље окренути разговор. Мала, пунчака, у карираној јутарњој рекли, испод које се трбушчић уздизао округло као лопта, усправи се малчице на прстима до Корнелијиног увета и шапу тајанствено: „Господин тајни саветник дао је Уфенбахерки паре да преузме завод после смрти последње сопственице кад је кућерак био за продају“.

„А откуд ви све то знате?“ упита Корнелија у чуду, и противу воље заинтересована.

Анчица обори очи.

„Па ја сам већ једном била овде“, рече она глумећи забуну. „Ово ми је друго...“

„А тако...“

„Јест — Лизица је код мојих родитеља... Али милостива не треба због тога да рђаво мисли о мени —“

Анчица је на овај начин изражавања често наилазила у романима, у којима се пише о заведеним девојкама, и нађе да је то сасвим подесно. „Ја и мој Ханзл, ми живимо као прави муж и жена. —“

само не можемо да се венчамо — његови родитељи су Јевреји а мој ујка је, знате, прота.“

Она предахну и би задовољна дејством овог последњег адута избаченог на туђинку.

„Али молићу вас, милостива госпођо — ја се ослањам на вашу дискрецију... за мене би било зло да се код куће дозна да сам опет у другом стању... Јест — ман'те — онако заљубљен човек...! А мој Ханзл увек каже: „Анчице, само ништа против закона... Робија не гине...“ Знате — његов стари је још сасвим као у Старом Завету.

„Како је све то необично,“ оте се Корнелија шапатам. Али тај — тај — ваш пријатељ, зар он не би могао да вам потражи друго склониште?“

„Да — мој Ханзл — да он нешто за мене потражи! Исусе, па тај говори: Та остави ме на миру — доста је зла што тако гадно изгледаш. Знала бих ја већ где — али, то је оно — ми не можемо одавде — ми смо се сатани дали у руке —! Кад би људи знали шта таква једна сирота девојка има да поднесе... Милостива госпођо, ова Уфенбахерка, то је једна опасна злоћа — она просто ужива да свој отров и своју пакост искали на нама... Она зна адресе свију нас — узме их одмах у почетку... За случај смрти, каже — да — да — то је да би нас држала у рукама, а ми не смемо да писнемо кад нам изнесе помије као пред крмад. Милостива госпођа није ваљда дала своју праву адресу, од куће?“

„Јест — дала сам“, рече Корнелија престашена.

„То милостива госпођа није требала да чини, примети Анчица“ у мудрој надмоћности подиже још више носић, који је већ кренуо у вис. „Да сам се ја само усудила да саветујем милостивој госпођи! О мојима она зна — јер ја сам била та која је посредовала код господина тајног саветника, да јој он да новаца! Зато, мислила сам, могла бих рачунати на људско поступање. — На здравље ти чорба!

Сад има да се кушује! А тек она јадна Тончи — њен отац изгубиће место ако се прокљуви, ко су ти рођаци где његова ћерка проводи лето. Ако се девојка усуди да се пожали; зна се: Сама си хтела — сад ћути и трпи!”

Корнелија саже главу и мицаше нервозно прстима, који посташе хладни и влажни.

„Ах, милостива госпођо...“ поче мала буцмаста девојка елегично — она је имала жив смисао за лепоту; за то је њу одмах освојила ова витка, отмена жена. „Када бих вам на неки начин могла бити на помоћи?“ Побожност пуна дивљења била јој у гласу.

„Хвала вам.“ Уморан и тужан осмех, који Анчицу гану до суза, пређе преко уског лица са смелим носем. „Најбоље је да и ми себи кажемо: Хтела си — сад ћути и трпи...“

Анчица осети да је било доста с покушајем зближавања. Она се упути до Тони, да је пријатељски извести о својим искуствима са новом отменом.

Баваркиња Тони се раскомотила и распремаше, у ноћној рекли са ружичастим цветовима и мркој сукњи од моареа. Она је код куће, у децом благословеном домазлуку једног учитеља средње школе навикла на сто разних послова. Овде дуги дани миле у суморној једноликости у сретање кратким летњим ноћима. Стога бисте Тони затекли махом при распремању њеног ормана, или да себи крпи чарапе, кошуље и неко друго одело. Све је било крајње просто и овештало од дуге употребе, али брижљиво одржавано у реду.

Тони није бројала више од седамнаест лета. О неком љубавном пролећу, чије је радости овде код госпође Уфенбахер морала да испашта, једва би она могла и говорити. Њена искуства у љубави бежу кратка, мрачна и збркана. Она се ограничавају на мало часова који су за њу у успомени, чинило

се, садржали само страх и ужас. Тони је била ко-смата девојка нечиста тела, са широким, обичним ли-цем, коме су само искрене очи придавале иеки мио-сјај. Али њој је и то морало постати јасно; да ии ове оскудије дражи нису биле оио што је иамамило њеног заводиика. О ие — беху то само оиих неколико хиљада што их је иедавио иаследила од неке тетке, а које је вредиа уобразиља добрих пријатеља одмах претворила у иеколико стотииа хиљада, са којима се иекакав презадужени пробисвет хтео спасти од пропасти.

Две од Тонииих пријатељица падоше у исто време хуљи као плен. Хтео човек да бира. Од роди-теља му ии једиа иеће кћер ускратити под таквом прииудом, мислио је он. Али овај његов рачунски за-датак изиђе иа глас и Тони обавестише о свему. Сада се оиа показа поиизно споразумна са својим оцем, кад ои одби да заводнику даде кћер. Оиа не сме никад више да га види, а оиа то иије ни тражила. Али је морала девет месеци његово дете носити под срцем. Бледо, подбуло лице седамнаестогодишње за ово време добило је израз духовне отупелости, иеизмерне равидушности, која је тогово чииила утисак глу-пости а то је ипак био само штит, очајничка само-помоћ једиог још веома младог и здравог организма противу самртиог ужаса.

А и противу чежње за кућом. Страховита чежња која је Тони спапала кадгод је распремала своје фијоке у орману — чежња за мамом, за стара-мајком и малима, браћом и сестрама, од којих се још никад иије раздвајала.

Уз то је морила постојана иесносна глад. Куд год да се макие и стаие, видели су Тони да жваће домаћу ловачку кобасицу — од оиих као камен тврдих, сушених, пресованих баварских кобасица, што су биле једиие поиуде које је Тоиииа породица с времена иа време достављала у њеио прогонство.

Глава пета

На половини падине дугог низа брежуљака, који су на своме гребену носили сеоски пут, водила је између њива јечма једна узана, у цвеће зарасла стаза до шумарка старих кудравих јабука. Беле и ружи-часте лиске вијориле су на сваки дашак ваздуха, преко Корнелије. Али при томе је непрестано морала размишљати о приликама које јој је Анчица малочас открила. Ако је тако, онда она више нема ни ту слободу да оде! А кад би и остала, при свакој не-сугласици са овом грозном женом излагала је своју матер опасности анонимне оптужбе. Поступила је као неко неразборито дете. Зар да и њена мати пати са њоме у несигурности и ишчекивању ових месеци, само зато што се она осетила слабом да поднесе оно, што су све ове мале девојке ипак подносиле? Како је она себе презирала због своје слабе воље!

Неки сељак који је обишао своје њиве, прође поред Корнелије, врати се да је боље разгледа, и онда је на извесном растојању кружио око ње, посматрајући је као што се посматра нека чудна зверка у необичном кретању. Ово је Корнелију неизмерно раздражило — била је склона да цело своје нераспо-ложење припише овом узнемиравању. Високим зи-довима ограђен грофовски парк одједном јој се учини као прибежиште где ће са ње спасти та мора. Тамо

ће зацело бити клупа и столова. Могла би своје хартије удобно разместити. Писање на коленима, полагај при коме боле сви зглобови, не доприноси баш духовној сабраности. Зар јој госпођа Уфенбахер није рекла да су господари на путу? Вртара би могла придобити напојницом.

Корнелија се осмехивала, у себи. И нехотиче је морала замислити, да су господари овде а она послала посетницу — не би ли то у другим приликама било довољно да јој парк ставе на расположење догод би зажелела? У овом часу опет јој јасно изиђе пред очи све што јој је последња година донела. Она гледаше своје собе пуне бујног цвећа из стаклара, тешка мириса, она гледаше гомиле новина што су јој из дана у дан слали људи које она није познавала, а у свакој од њих славило се њено име — Корнелија Рајман — као зорњача која се рађа, као светлосни сигнал у мраку — гледаше у очи које су се дивиле, погледе људи и жена пуне поштовања управљене на себе — слушаше шепат настао око ње, чим би ступила у неко позориште, у дворану са друштвом — поново удисаше опште поштовање, које је продирало до ње и у њу, где год да пође и да стане, као да је обавија финим мирисом тамјана. И опет је осећала чудним неким треперењем срца свога пламенове жудње, који су упаљени у каду славе топло пламсао к њој, који као да су јој уз једанпут поново освајали изгубљену младост..! Не — слава није била хладна, цвеће ловорике мирисало је опојно, око њега се плели ланци од као крв црвених ружа.. И свет је припадао њој — за уживање и поседовање...

Њене усне извише се у пун и румен лук на зажареном лицу а очи јој заблестаће...

Боравак у тајанственој кућици госпође Уфенбахер доби изненада значење само једне пролазне пустиловне ћуди, драг прогонства у којем владарка привремено скрива своју круну — у којем она, којој предстоји још неограничена моћ и сила, од своје

воље оставља све своје почасте и дивоте за неки кратак рок...

Анчица је стајала пред вратима и чекала, стајала је онде порубљујући чипком нову фланелску пелену већ прилично дуго, да не пропусти Корнелијин повратак. Корнелија упита поносито за пролаз у грофовски парк.

Анчица се одмах понуди као вођа. Она изрази сумњу да ће вртар пустити једну странкињу. — Корнелија се не усуди опирати некоме предлогу, Анкициним речима нагло истргнута из својих маштања. Она девојци не би ни навестити могла да намерава радити. Чинило би јој се као обесвећење, као да из обести показује своју скривену круну — рукопис који је носила у ланеној кесици о руци.

Расејано је јела у својој соби бифтек, који је госпођа Уфенбахер обично готовила са сувише много лука, и пружи се на старо канабе, уморна од сунчаног, топлог јутра.

Анчица је, међутим, одлучила да Швајцаркињу Марију и сироту Тони пусти да узму учешћа у почасте једне шетње са тајанственом новом. Њено добро срце није могло само уживати чак ни у једној радости, а њен нагон за покретом и делањем дочепао би се с одушевљењем сваке прилике, у којој би она могла бити у средишту догађаја.

Али и госпођи Уфенбахер било би пријатно да са отменом дамом прави променаду у грофовском парку. Код вртара, управника, најзад чак и код пароха или и д-р Шверцле, кога је лако срести, могла би изигравати покровитељку једне тајанствене странкиње високог ранга. За стару Швабицу није ни издалека било интересантно просто грађанско име, које је Корнелија навела. Иза тога крије се свакако још много којечега, и честита госпођа Уфенбахер увече у својим сновима испод кариране перине, а и приликом својих посета у селу, растапала се у најбурнијем маштању какве све дивне ствари за њену

рођену будућност могу настати из тако одличних веза.

Корнелија није ни слутила да се већ вечером, за пивским столом у „бирпузу“, горе у селу о томе дишкутовало, да ли је она једна „владајућа“ или тек „онако нека књагиња“, и какве су романтичне или чак и политичке интриге њу отерале у овај забачени кут земље. Корнелијино одбијање понуде госпође Уфенбахер, да је проведе по селу и парку, ову је теже увредило но што је Корнелија могла и сагнати. И сада ето хоће та дрска мала особа, она Анчица, чије пријатељство са тајним саветником њој и онако беше три у оку, да госпођи Уфенбахер просто узме тај тријумф, и ником ништа!

Бура беса већ је почела клокотати у њеним моћним грудима и терати јој крв у главу. Када Марија, Тони и Анчица око три сата наиђоше низ степенице, први пут сатеравши у видере своје раширене стасове, у јакнама, шеширима, ведовима и сунцобранима, несрећа груну страховито и настане покор од швапских псовки и клетви, да се мала кућа због тога затресла из темеља.

„Ко има дозволу за грофовски парк? Ја или ви? Лепа би ствар била када би господари отворили свој парк крмачама као што сте ви! Господин највиши саветник каз'о ми је и нагласио: ви госпођо Уфенбахер, у свако доба —? али фукара што је код вас на стану — „фукара“, баш тако је каз'о! Шта вам је наспело — да се ту још гиздате — треба да вас је стид и од самог божјег дана! Ви к...!“

„Госпођо Уфенбахер!“ викну преко њене главе један глас са оштрим, охолим звуком, „желим да говорим са вама! С места!“

Ово није више била молба, била је то заповест — тако строга и са тако далеке висине издата, да је на сладострасну јарост ове жене деловала као три хладне воде на разбеснели пламен. Одједном

је умукнула и рекла после неколико тренутака, сасвим благо: „Ево ме, одма!“

„Ја вас чекам,“ одговори Корнелија са истом охолом хладноћом што, на супрот пријатељске благодсти с којом је обично говорила, изгледаше као нечувена увреда. Све нестале и она затвори врата на својој соби.

Кроз неколико секунда чуо се бат тешких корачаја Уфенбахеркиних на узаним дрвеним степеницама.

„Милостива госпођица зацело су се препали“, поче жена, своје тамно црвено, надувено лице силом развлачећи у безазлен осмејак, „да шта, овај свет што је ту код мене, мора се неки пут по њима, другаче се не би ту ни мог'о имати никаки ред.“

Корнелија устаде са столице на којој је седела, и бабица одједном доби утисак да није знала, да је ова прилика пред њом толико већа и виша и од ње саме. А и лице се госпођици променило. Бона равнодушност неочекивано се преобразила у одлучност, која затеже меке црте. Крупне очи гледале су са тако строгом снагом, да Уфенбахерку спопаде готово несвест и дрхтање у коленима.

Корнелија је говорила, не гласно и прилично лагано. Али свака реч имала је нагласак крт и оштар као дијамантске цепке.

„Госпођо Уфенбахер“, рече она и држаше жену непрестано под својим погледом, „ја ћу вам сада нешто рећи, и по томе да се управљате! Ако ја треба да останем овде у кући, онда се више никад не сме догодити такав призор, као јуче и малочас тамо напољу! Јесте ли чули! — Никад више! Како се можете усудити младе девојке, које су код вас дошле у пансион, скуп ви новац узимате, и над којима немате никакву власт и силу ни у коме виду, да ружите речима и покретима, какве сам овде чула и видеела?“

Уфенбахерка зину да се брани, али Корнелија

диже руку и госпођа Уфенбахер обори главу, па прогута пљувачку и заклопи широка уста.

„Живот ових девојака напољу у свему вас се ништа не тиче, јесте ли ме разумели? Ако ви себи још један једини пут дозволите речима или поступцима да судите о томе, заборавите ли још једанпут на учтивост према девојкама које су се вама повериле, онда ћу ја стати на њихову страну. Онда ћу се ја већ за то побринути да оне нађу достојније уточиште — ја ћу га за њих тражити и ваљда ћете ми веровати да га ја могу наћи без по муке. Тонин отац и онај тајни саветник од кога ви зависите биће обавештени од моје стране шта се овде догађа. И ми све напуштамо ову кућу — чујете ли — све! истога дана. Онда сте ви упропашћени. То свакако схватате! Ја ћу се већ постарати, да свако дозна како ви овде вршите своју дужност...“

Корнелија застаде и даде Уфенбахерки неколико секунда на размишљање. Оне беху довољне да жена дође к свести.

„Ја сам се заборавила,“ гунђаше она муцајући. „Шта ћете; човека изда стрпљење. То се више неће поновити“.

„То ја и очекујем од вас. Ви сада знате шта вам предстоји, и свакако нећете сумњати да ћу ја одржати своју реч“.

Госпођа Уфенбахер мрдаше вилицама као кад се грчевито жваће и дави се човек. Овако нешто још се није десило њој, у њеној целој пракси не. Увек је она имала у рукама све неке кмекавце, беспомоћне, њеној моћи на милост и немилост предате жене. Сада осети она са потмулим чуђењем нешто страног, снагу једног духа пред којим се њена сурова и глупа моћ завукла у рупу као пас испред господарова погледа.

Она се прибра, муцаше извињења и обећања и упита напоследку понизно неће ли госпођица ипак своје речи још обистинити; она је једна сирота

жена и мора добро да запне за ту своју зараду, и деветоро деце је она имала, они су јој сви помрли осим оно двоје што су у свет отишли и више се за њу не брину. Корнелија је слушала много мање него брбљање, већ је гледала укочено преда се, немо се сабравши, и чудила се откуда јој она срчаност да прими бој са овом страшном женом. Би јој неугодно што је тако брзо добила прву битку. Али је то ваљда била тек прва битка а друге ће још доћи.

„Жели ли милостива госпођица да чај донесем горе?“ упита Уфенбахерка. „Пекар у селу има фришке колаче с луком, здраво добре — Хана би могла скокнути и донети.“

Корнелија одмахну главом вртећи, али када је госпођа Уфенбахер, која се виде отпуштена, већ била на вратима викну она за њом: „Ја ћу отсад јести са осталим девојкама.“

Глава шеста

Наступило је једно мирно време. Мир који се Анчици чинио мал'те не пун коби, владао је међу Уфенбахерком и њеним госпођицама. Стара им указиваше понизну потчињеност и само је Хана дознавала, када на кухињи врата и прозори беху затворени, право мишљење увређене.

Швајцаркиња Марија вежбала се у материнским вештинама на ливади у нгри с дебелим храненчетом из куће, које госпођице прозваше пробним дететом. Тони је распремала своје фијоке у орману, жватала ловачку кобасицу, обилазила краставце у троугаоном вртићу да ли неће ускоро ваљати за салату и недељом примала посету свога оца, једног протестанског учитеља на средњој школи у некој малој баварској варошици, кога ниједна од осталих девојака никада није смела угледати.

У недељу је често долазила Роза из Улма, да посети своје мало код госпође Лебцелтер на доњем сеоском друму. Неки пут би је допратио и један поручник у цивилу, затим би обоје до ручковали горе у крчми и Роза је плаћала. Али и у те дане она не би пропустила да нагвири код госпође Уфенбахер. Некаква чудна оданост везивала је раније гошће за „дом суза“, па су се увек враћале и с уздасима и јауцима обзирале се по ниским собама где су патиле најљуће болове за свога младог живота. Једино се никад није

дала видети мати Агатице, која је била на чување код рићокосе Варваре, него је с времена на време питала писмом зар је мала још увек у животу, та друга деца би већ помрла када их тако даду на чување. А Варвара се баш сада онако својски занатила да јој Агатица порасте, и по сву ноћ трчкала би с дететом на руци по собичку тамо и амо, јер су му зуби избијали и било је немирно. Преко дан је седела за машином и шила деце рубље за сељанке — јер је мати давно заборавила да шаље новац за храну, све из чистог јела због Варварине тврдоглавости.

Анчица је вазда била у послу, она је водила разгранату преписку, правила и везивала небројено пакета и примала их са свију страна света. Увек је код ње била једна ревностна и тајанствена јурњава, као да је осам дана пред Божић.

Корнелија је начинила за себе један дневни ред, од рада, одмора и шетње, што је собом доносило пријатну једнообразност и тиме нешто као осећање домаћег живота. У некој соби лежале су две велике гомиле књига, имати осећај да се сваког часа може уживати у друштву изабраних душа, то је требало да је штити од тривиалне меланхолије што свуда унаоколо у ваздуху пријатна вребаше.

Анчица се, напротив, кључкала пустиловним љубавним повестима као колачима и шећерлемама. Легендарна кућа као и овај невероватни тајни саветник снабдеваху је богато штампарским прилом такве врсте.

Корнелију поче занимати ова мала Анчица и њене приче из овог међусвета, где оно што тобож никако не иде заједно бива повезано разноврсним замршеним концима. Као што је Анчицин језик био нека мешавина швапског и баварског наречја, тако је и она непрекидно била на путу између Виртемберга, Баварске и Бадена. Због своје дуго-

годишње везе са сином свога шефа она је имала поверљиво место неке нарочите врсте и код његових родитеља, па су је употребљавали за свакојаке дипломатске мисије међу особљем филијала ове велике трговачке куће. Она је у неку руку спадала у породицу и опет није овамо спадала, — било је то просто једно питање такта које је она, како изгледа, знала правилно да постави и да се снађе у одговору. Показивала је поклоне од мајке свога садруга, а његова браћа слала су јој дописнице пуне пецкања. Где год би провела само неколико недеља, одмах би стекла небројено пријатељица и обожаваатеља, умела је свуда да се нађе и убрзо тим услугама тамо и амо створила уметничко ткиво које је везивало са најразличитијим друштвеним слојевима. „Мој Ханза“ је стално одржан у запетости разним налазима и посредовањима, што је њој доносило онајмање користи. Јер коликогод да је радо примала дарове, она би одмах почела лупати главу коме би са тек добијеним даром опет могла причинити радост.

Први пут је Корнелија у малој књиговоткињи познала једну од оних бодрих уметница живота, са којима се сретала у историји извесно под звучнијим именима, у књижевности понекад у опису код заљубљеног аутора, али још никада у свом грађанском девојачком животу.

Младе госпођице седеле су на лепом топлој сунцу у хладњаку и чекале на ручак, Анџина кукица хитро је промицала међу сиве петље, тамо и амо. Она је плела топлу мараму за мајку своје пријатељице Луције, госпођу фабриканта Бубинберга из Илферлингена, која има тако гадно севање у рамену. Уз то је причала о Ханзлу.

„О Исусе — девојке моје, шта ти све тако један човек не изискује од нас! Једне веселе ве-

чери мога Ханзла адармирала нека келнерица — пијан је био, — клео ми се после, и ја му тод'ко верујем — а сад, замислите, она несрећница остала у другом стању, па мој Ханзл не зна шта ће и како ће — а крај песме био је да сам ја морала да идем код девојке и да је ја тешим, и да јој ја нађем где да се склопи.

Кад ми онда нису они од силнога плача из главе испале — а Ханзл каже сасвим мирно, од тога, каже, наша љубав неће штетовати. Неће него! На послетку и није било неке штете, само сам ја била страшно несрећна у оно време. Нема се мира ни за часак са таким ветропиром —! Али кад је господин тиректор — Анчица је из силног поштовања и важности говорила тиректор место директор. — „господин тиректор Хеберле из Пфори-хајма, онај што има фабрику табета, и кад он дође послом у Штутгарт, ваздан седи у кондиторају где сам ја послуживала с мојом другарицом — само онако за љубав — кад ме је тај запросио — а ја се у себи насмејем и помислим: Мој Ханзл је ипак један златан мангун. Господни тиректор је сасвим к свету; само је мало много претерано сув!“

„Знаш, Анчице, ја се теби морам дивити што си ишла код оне друге девојке“, узвикну Марија, „ја то никад не би могла па да знам да ћу умрети... Сувише си ти добра!“

„И госпођа Бубаберг из Илфердингена је рекла да је то било протјер мога достојанства,“ рече Анчица и протегну у вис себе и свој носив. „Да сам јој одговорила: Моје достојанство носим ја у себи самој а једна супруга која би имала да чува своје достојанство, то ја нити јесам нити могу да будем. То би за мене било и сувише слично да ја имам сваки дан да мислим на моје достојанство. — Нека супруге кажу шта оне, оне ништа не знају. Таки, као ми, како је на души једном оваком бољем стањењу... Исусе — а мој

Ханзл, тек што ме није појео од љубави и кајања... Такав вам је он; кад је весео, не мисли ни на шта сем на своје задовољство, а ја не водем да је друкчији... Јест... милостива госпођо — тако је то на овоме свету!“

„Не зовите ме непрестано милостивом госпођом,“ рече Корнелија, „ја нисам никаква милостива госпођа“. Ја сам исто што и ви све. Мирно ме зовите: госпођица Корнелија.“

„Корнелија је страшно лепо име и као створено за мило — — — за госпођицу.“ Анчица је изговорила реч госпођица тачно, као у књижевном језику. „Ми већ знамо да сте ви од друкчијег теста него ми, имамо ми очи да видимо...“

Корнелија сабра обрве. „Молим вас, немојте...“ рече она нервозно и да са себе сврати пажњу, диже поклопац са чиније коју је Хана сад баш са лупом метнула на сто.

„Јој, Бого мили, опет бела цигерица!“

„Сотона!“ грдила је Марија, „мени се већ гади у подгрлац.“

Бела цигерица са киселим соком било је јело које, како је госпођа Уфенбахер објаснила дамама, ванредно прија код њихова стања. Од месара је добијала белу цигерицу, коју сељаци нису хтели јести, за неколико пфенига и двапут недељно је износила госпођицама, пошто је било два месара у Шоупфингену. Зато је чај од после подне, који је Анчица добијала у посластичарници, био једини пријатан оброк преко дан.

Када се Марија вратила кући из Штутгарта са куповине, ступи плећато девојче из Швајцарске пред Корнелију, тамно црвена од узбуђења, са неким пакетићем увијеним у свилену хартију. Она се бојажљиво осмехивала а при томе ју је Анчица мувала у слабине да је охрабри.

„И за вас сам нешто донела, фрајла Корнелија,“ чу се детињски беспомоћно у тврдим грленим гласо-

вима њеног једва разумљивог швајцарско-немачког наречја. „Не замерите — немојте се срдити — мислила сам, зашто кад ми дође време ја ћу онда убрзо да одем, па сам хтела свакој по неку малу успомену...”

Сузе су јој текле од страха да се госпођица могла увредити. Али Корнелија се љубазно смешила и узела из њених руку једну шољу са словом „K” великим и јасно намаланим у плавој боји. Захвати срдачно и дивила се шољи, већ како је ред. Анчица узвикну ликујући: „Је с’ вид’ да, госпођица Корнелија није така ситничарка; одма сам ти рекла да ће јој бити мило“.

„Наравно да се радујем,” узвикну Корнелија, „сваки дан ћу пити из ове шоље, она од госпође Уфенбахер тако је тешка и проста.“

„То је само зато,” муцаше Марија зажаривши се „што ја нисам могла више да гледам да госпођица мора да пије из шоље где госпођа Уфенбахер преко ноћ држи своје зубе!“

„О Господе!” узвикну Корнелија покривши лице рукама а Анчица повика: „Марија, ти гуско, па ми то нијемо хтеле да јој кажемо!“

„Ију, Боже, измакло ми се!” уверавала је Марија и изгледала тако мило и сметено, да Корнелија савлада одвратност тешени прекрасно, искрено створење и радујући му се.

Глава седма

Корнелија је седела у својој соби за црвоточним столом, који је помакла до отвореног прозора, и писала:

„Да ли се жена моделира према уметности, или је уметност само један видљиви символ за преображаје у битности жена?

У невиноме спокојству цветаху свете девице и девичанске матере примитиваца, несвесне сопствене лепоте, као љиљани у пољу. Али жена Ренесанса постаде жена — победитељка. Краљевски сеђаше она на престолу своје моћи а њена моћ почивала је на пожуди човека. Столећа јој дариваше знање, оно даде њеном осмеху један засићени понос, а рукама њеним поуздано држање неузнемираног држаоца.

У женама рококоа већ се показује лаки-цинизам, који је све дражи својих богатстава проучио, коме сопствена моћ није више света тајна, која се лакоумно почиње подсмевати границама краљевске власти — њеној свемоћи и њеној слабости.

Кокетни осмејак напудрованих дама у кринолини, које своја сладострасна недра показују безазора, као знамења свога путеног и галантног краљевања, прикрива још помало презирање побеђеног. У њеним очима које гледају похотљиво, назире се

лакрдјом још заогрнути бол за једном влашћу која се ближи својем крају, јер жени постаје досадна.

Какви то тајанствени закони њу гоне да областима своје неограничене силе одлучно окрене леђа?

Данашња жена, како покушава да је схвати уметност у њеној типској битности, постала је дикчежње. Она нити жали, нити удива — њени нити и танковити удови протежу се за нечијим бескрајним црте њеног профила значе да она гори од жеље за неисказаним, њене очи траже надчулно иза ствари ове земаљске прашине. Њене руке — уморне а ипак жељом раширене — пицају непоуздако за драгоценостима и плодовима знања, који су видљиви једино њеним сновима, који као да лебде изнад њих у плавим висинама — њене ноге додирују још само овлаш ово тло и теже за незнаним даљинама, где животна сазнања почивају у мрачним дубинама, за које је кључ до сада држао само човек. Зар је поноситој незадовољној жени наших дана још довољна власт над чудима човека, кога она воли? Једном мистичном сједињавању душа и духова, иде она у сусрет гоњена нејасним нагоном. Па ипак слуги она већ — нова Ева — да ће је кушање онога плода сазнања што мами за навек изагнати из раја њене младости и све среће, слепе у блаженству!

Пошто Корнелија заврши ове реченице, застаде да се мало одмори. Резигнирана сетом због схватања те и за њен живот тако судбоносне истине помеша се са задовољством што је томе нашла изрза.

Сада чу она, први пут поново после доста дана, како се из трема заори урлик и крештање пакосних женских гласова. Кроз минут њена се врата нагло отворише и упаде Анчица, рашчупана од љутине и плача, црвена, подбула и страховито нагрђена.

„Крмача!“ дрекала је она, „мрцина од жена! Очи кад би' могла да јој ископам, сатани за печење!“

„За име божје — Анчице —, шта се то десило —? Та стишајте се!“

„Да се стишам?“ урлала је Анчица, „о, моја фрајла Корнелија, шта ми је та жена напакостила, гадна, гадна вештица... Зар вам нисам казала — анонимна писма пише, марва... Мојима код куће! И сад сви знају шта је самном — и да сам по други пут у овоме стању... О, Исусе мој... Моја је мајка у стању у воду да скочи од срамоте!“

Корнелија је гледаше укочено, ледена од ужаса.

„То је Уфенбахерка учинила...“

Анчица је брисала лице са којег су капале сузе већ сасвим расквашеном марамицом.

„И у кондиторају сви већ знају,“ јецала је она. „О, моја госпођице Корнелија, шта ми имамо да патимо.“

Анчица хтеде сместа напустити „дом суза“ и господину тајном саветнику потужити се на своју невољу, али је Тони разборито посредовала, приметивши да је Анчица сама била неопрезна.

И тако, на крају крајева, све остаде по старом. Анчица се светила на свој особени начин. Она добациваше Уфенбахерки у пролазу отровне примедбе, о особама које су због слања срамних анонимних писама биле осуђене на много година робије. Једно вече нађе бабица некакав чланак у новинама, који се бавио једним таквим случајем, чиодама припадник за карирану јастук на своме кревету. Ово дело пружаше Анчици једно поуздано олакшање.

Покашто би још уздахнула: „Да ми је да сад чујем шта о мени мисли господин тиректор Хеберле!“

И дознала је, а то беше дан пун славља за Анчицу из Пфафенхофна. Из посластичарнице стиже поштом на њену адресу округла кутија, која је садржала једну фини торту од ораха украшену шареним цвећем. Белим перлама од шећера читало се у средини:

„За име божје — Анчице —, шта се то десило —? Та стишајте се!“

„Да се стишам?“ урлала је Анчица, „о, моја фрајла Корнелија, шта ми је та жена напакостила, гадна, гадна вештица... Зар вам нисам казала — анонимна писма пише, марва... Мојима код куће! И сад сви знају шта је самном — и да сам по други пут у овоме стању... О, Исусе мој... Моја је мајка у стању у воду да скочи од срамоте!“

Корнелија је гледаше укучено, ледена од ужаса.

„То је Уфенбахерка учинила...“

Анчица је брисала лице са којег су капале сузе већ сасвим расквашеном марамицом.

„И у кондиторају сви већ знају,“ јецала је она. „О, моја госпођице Корнелија, шта ми имамо да патимо.“

Анчица хтеде сместа напустити „дом суза“ и господину тајном саветнику потужити се на своју невољу, али је Тони разборито посредовала, приметивши да је Анчица сама била неопрезна.

И тако, на крају крајева, све остаде по старом. Анчица се светила на свој особени начин. Она добациваше Уфенбахерки у пролазу отровне примедбе, о особама које су због слања срамних анонимних писама биле осуђене на много година робије. Једно вече нађе бабица некакав чланак у новинама, који се бавио једним таквим случајем, чиодама прибодеи за карирани јастук на своме кревету. Ово дело проужаше Анчици једно поуздано олакшање.

Покашто би још уздахнула: „Да ми је да сад чујем шта о мени мисли господин тиректор Хеберле!“

И дознала је, а то беше дан пун славља за Анчицу из Пфафенхофна. Из посластичарнице стиже поштом на њену адресу округла кутија, која је садржала једну фину торту од ораха украшену шареним цвећем. Белим перлама од шећера читало се у средини:

Госпођици Ани
у непромењеном дивљењу и поштовању
један несебични пријатељ.

А другарица која је управљала колачима писала је као коментар:

„Господин тиректор Хеберле поручује ти, да ти од срца честита. Он ме је питао чиме би те могао обрадовати, а ја сам рекла, у твоме стању страшно се хоће нешто слатко. „Онда да узмемо једну тарту ораха, то је она увек најрадије једа“, рек'о је он — „само да озго буде много воћа — ви већ знате, госпођице!“ И ту је дубоко уздахнуо, и био је сасвим блед, и цело вече није каз'о више ни једне речи.“

Анчица сијаше. „Јако пристојан човек, господин тиректор Хеберле,“ рече она беспрекорно књишки, што је код ње требало увек да изрази пуну меру признања.

Осма глава

Корнелија се враћала с гробља, које је, ограђено зидом од ломљена камена, лежало с оне стране села, на страни шибаној ветром. Њу је јако обузимала бојазан од првога свога доживљаја да присуствује рађању човека у најнепосреднијој близини — да и она преживи пуким присуством све оне осећаја... Док је она била отпутовала у Штутгарт, да онде набави неке књиге, Марија швајцаркиња се породила. Затекла је девојку умирену и ослобођену у постељи, а детенце је, без икаквих церемонија, на граничној међи између посвећене земље и пољскога атара, где су одлазили на вечити покој они из куће Уфенбах, предато праху земаљскоме. Данас му је изишла на гроб, на коме је изцикљало неколико танких стабљика дивљега овса и по нека бледа скабиоза — Корнелија је томе додала свој венац од пољскога цвећа, па се сад лагано враћала кући, кроз спарни мирис и бучну радост косидбе сена. Чежња за смрћу и нестанком избијала је, попут огромног вала са морских дубина, из најприснијих хтења њенога бића —, преливала се преко свих браћа, које су подигли разум и воља — жудела жарко за уништењем као за последњом срећом.

С дететом у наручју да спава на углу гробља, на пустом од ветра шибаном брежуљку, чинило јој се тако слатко и тако мирно.

После првога подстрека и дражи, који је у почетку за њу имао нови непознати живот, она је у последње време потпуно запала у једну бескрајну равнодушност. Ништа, што би јој будућност још могла донети, нити иједан човек који би она знала, нису јој се учинили вредни тога, да ња ради проживи макар и један једини сат њене Љубав и свака споја између ње и свих оних људи су јој некада били блиски, умрли су, а с последњим остатком мржње за човека, који се под лажном заставом једне унутарње заједнице, што никад ипак ни постојала, ушуњао у добро чувану тврђаву срца њенога — који је себе смео назвати оцем њеног детета — ишчезло је из њених груди и последње осећање за њега.

А дете? Дете? Да ли ће њега она волети? Или ће га мрзети? Или ће јој бити тако равнодушно као и све остало на овоме свету, јер су њени осећаји умрли од страшнога разочарења, које је она претурела?

Питала је, и опет питала. . . Нико јој није могао одговорити, а ни сама она није могла наћи одговора. Али се сећала онога времена кад је изгубила оца. Тада јој је било тринаест година, и она се у безграничном очајању у молитвама својим такорећи очајнички ухватила за престо Господњи — ударала је песницама гњева и побуне у двери, које су за собом држале у затвору чудо — Бог се није дао поколебати, вратнице чуда нису се отвориле — она га је морала изгубити. А онда су дошле године, на које сада тако често мора да мисли, које се зову најлепше године младости, а које су за њу равнодушне и празне, јер она сама има мртву изнутрицу, отупела за свако осећање, неспособна за свако право учешће.

Најзад ју је прва снажна љубав према једноме мушкарцу пробудила из онога стања укочености — љубав, која јој никад није била узвраћена. Шта би је сад тек могло пробудити?

Како да из леда и згуре напaбирчи онолико топлине, колико је потребно за живот једног детенцета? Одакле да, дрхтећи под мукама те унутарње хладноће, узме жара и снаге за једно материнство, које ће се из дана у дан морати да брани од читавог једног света поруга неодобравања?

Корнелија застаде на пустој друму, кршећи руке и гледајући унаоколо разрогаченим очима.

„Боже мој, Господе, дај ми да умрем — услиши ме да могу умрети“, мрмљала је она, као болесница у несносним боловима.

Најзад је обузе свест, да ће она моћи заповедати смрти и својом руком је нагонити да се покорава њеној вољи, као једно дивно ослобођење, пуно утехе. Не, она не мора да живи, ако не буде хтела живети, њено дете не мора живети, ако она то не буде хтела! Нема тога Бога на небу, нити закона на земљи, који би је могли натерати да још иде кад се већ и сувише уморила — да се силом бори, кад јој је једина жеља сан.

Једна лукава, потајна радост засветли потмуло у њеној души — као да ће ко зна коме да на превару узме чудновати, неки тријумф, ако се с детенцетом, тихо и сигурно измакне испред свих горчина, којима би да их напоје.

Па се страх од живота сав растопио у жудњи за смрћу... Кад би он опет наишао и хтео да је опхрва, Корнелија је доста да се загнури у море искомског ишчезнућа, где је одмор тако сладак и тих.

Машта јој поче, као играјући се и кушачки, да иде путовима што онамо воде — поче сањати о свима могућностима, опијати се ужасима смрти, као опијумским мирисом заборав.

Она своје дете није више гледала живо, ружичасто, овенчано цвећем, какво га је једанпут видела у лепом једном сну —; гледала га је на крилу, млитаво, уочених малих удова, са изразом слат-

кога бола око мало искривљених устанца на зелено-беломе лицу; осећала је како се хладноћа малог леша, у корењу, пробија у њено властито срце, осећала са једним језивим умирењем како живот одлази и из њенога тела и оно се трза у последњим самртним мукама...

О, — зна она да јој је смрт, ишчекујући је, стојала за леђима, свих ових месеци — а она се исцрпла, борећи се натчовечанском снагом у хрвању с искушењем, да се њојзи окрене. Она је све мирно стојала и чекала, и смешкала се. Знала је она да њу подгриза чежња да од ње буде целивана — да њој падне у наручје. Знала је она, да се све мора свршити тиме, што ће она сама да је потражи.

Сунце јој је дражило живце, просто је љутила својим сјајем; она је „напољу“ подносила само онда кад би сутон, попут нежне, сребрне магле, почео благо попадати предмете унаоколо: И кад би тада на путањи ливадом сусрела косача на повратку кући, који би погрбљен и тежак или прав и снажан, с косом о рамену поред ње прошао, она би га немо поздравила у срцу у своме као праестару слику и символ пријатеља, за којим чезне.

Косач је тај зове се Смрт,
Бог му је дао највишу власт,
Чувај се, цветићу лепи...

У пролазу је осетила испарину зноја и снаге, што су истицали из косача и дражили њено префињено чуло мириса смесом од гађења и чари сећања. И тако јој је човек уопште постао сликом смрти: зачиње живот, да двоструко живот уништава, гоњен једино слепим нагоном, који ни сам не би умео растумачити. Да није и она немирна чежња и жудња за љубављу, која ју је прождирала кроз све те године њене младости, у ствари само жеља за уништењем, као за извршењем свега бивања?...

Последња кола с легином била су под амбарима. Високо се дизало овршено жито између сада већ равних, пустих ливада, по којима је рода достојанствено тражила хране за свој млади пород, који је на парохову амбару већ жестоко разјапљивао кљунове а рода се није могла наносити довољно хране. Нека се сада слободно провале сви облаци, који већ више од једнога дана с претњом стоје на небу, и нека киша пљушти до миле воље. И људи и стока чезнули су за расхлађењем и свежином.

Дошла је недеља. Парови су се окретали у дворани „Штернен“, која се пушила од врућине и људских испарења. Геманета и басови су крештали, пиво се потоцима лило из буради у једна сељачка грла. Напољу је ноћ плела тамне, топле велове око села. Ни од куда ни дашка, зриковци су стригли да уши заглуноу, ваздух је био пун некаква бојажљива ишчекивања.

И Хана је хтела да мало поигра код „Штернена“. Та је умела да узвитла свима сукњама, момке је мењала са сваком меном месеца. Али се Уфенбахерка данас, за ову ноћ, надала позиву од стране неке сељанке, па је зато слушкиња морала остати код куће, на своју највећу жалост. Она је већ целога дана тумарала по кући, гунђајући и све грдећи. Увече је још једном покушала да газдарицу наговори. Стара је била зле воље, као и увек кад би се морала одрећи свог ноћног одмора, па је Хани забранила да иде на игру. Дошло је до бесне свађе између њих двеју — а убрзо после тога отишла је Хана од куће с пакосним потмулим изразом у незграпним цртама лица, и није је било прилично дуго. Госпођице су претпостављале да ће она те ноћи изостати без дозволе, као што је то већ чешће бивало. Уфенбахерка је љутито изјавила да је у томе случају више неће пустити у кућу, и да јој је отказ сигуран. Али се око девет сати Хана

врати кући, не проговори ни с ким ниједне речи и оде у своју собу.

Могла је већ проћи поноћ, кад се Корнелија пробудила од лупања у канију и од више грубих мушких гласова.

Помислила је да жени јављају за њену бабичку службу, али није било тако. Звонне један прозор, а Уфенбахерка стане псовати на улици најсрамнијим изразима. Одговорише јој урликањем и рзањем од смеха. Песнице и камење стају ударати у врата брва у трулом дрвету прскала је под дрмусавим пијаних момака, који су најсрамнијим речима захтевали да уђу, претећи да ће поломити врата и прозоре, ако им к... добровољно не отворе.

Корнелија се купала у зноју, па ипак цвочтала у леденој јези испод покривача. Из кичмене мождине милела јој је узетост кроз све удове. Од ужаса је лежала као у коштаку, згрчених прстију на рукама и на ногама, шкргућући и ударајући зубом о зуб. Могла се дати свакога тренутка, да ће онај пакао, који је доле тресао трошним вратима, покидати зарђале везе и увалити се к њој — да ће оном страшном и језивом ужасу без сваке одбране бити предана на милост и немилост. Већ је почело да лети камење у отворене прозоре, безумље уништења обузело је оне пијане људе. Они су рикали и урлали најсрамније песме а у то је упадала стара крештањем и псовком... Село је било далеко, свака помоћ далеко... Голи, сирови, необуздани нагон пола беснео је у бесрамној појуди за женском путу. Корнелија осети око себе вртлог мрачних, животињски праисконских сила живота — он се дизао у вис, дижући руке и вукући је у своје ждрело — видела је пружање црвених песница, да је се дочепају кроз таму, запахнута дахом из кога удара ракија. — Дивљом енергијом усправила се она, да стресе са себе ошамућеност, и у том се отворе врата, Аница и

Тони уђу босоноге, у кошуљи, у њену собу, дрхтећи и плачући од страха, да се код ње склоне.

„О, Исусе, госпођице Корнелијо, оне животиње... Немојте слушати страшне оне речи — јој нама — ако ти уђу, онда нека нам сам Бог помогне!“

„Ово је! удесила Хана... Хана сигурно...“

Млада створења се грчевито ухватише за Корнелију, а она је обе обгрлила рукама. Дошла је и Мари, љуљајући се од слабости, из своје породиљске постеле. Онда су се оне охрабриле и удруженим снагама навалише на врата умиваоник, јер браве већ давно није било.

Напољу је Уфенбахерка сручивала воду крчацима на главе разбеснелих момака. Претила је полицијом и тамницом. Ово као да је момке поступно растрезнило. Кроза смех захтевали су они сада још само да им се изда Хана, која се била уђутала у својој собици. У том налети олуја на крошњу крушке, полузрели, тврди плодови стану пљуштати као туча по загрејаним главама, а прашина и слама узвићлаше се вихровито, засењујући онима очи. Муње су севале, громови трештали. Онда су они отишли уз псовку и вриштање, да побегну од кише, која стаде пљуштати као из кабла.

Девета глава

Доста је посета прошло после тога кроз дом суза. Попут веселе шарене птичице прошла је лепршајући кроз суморне одаје лепа Луција Бубенберг, Аничина пријатељица. Аница је звала: *Madame la Baronne**), хотећи тиме да наговестн пикантне тајне. Луција је била уважена кћи једног богатог индустријалца и веома трпељиве матере, која је само била подаскана односима своје кћери с једним виртенбершким господином висока рода. Луција је себе саму називала: „Батлија девојка“ и становнице „виле Уфинген“ посматрала с интересовањем, у коме је било и радозналости и саучешћа.

Тако је запитала Тони Баваркињу, која је блиставих очију слушала не трепнувши Луцијине приче из њој тако туђега света уживања, како се то десило да она, која чини тако добар, солидан утисак, заврши на крају крајева овде.

„Ишли смо да се клизамо“, причала је иначе тако ћутљива Тони, „и он ме је пратио кући, и ми смо сваки пут пролазили поред капије од његовога стана, и он ми је причао како има папагаја који уме да отпева: „Уживајте живог свој“... па сам тако добила страшну вољу да чујем папагаја, и тако сам се с њим попела у стан...“

„Па јесте ли имали бар неко задовољство —

*) *Madame la B.* — Госпођа бароница.

после?" обавештавала се Луција са саучешћем.

Тони одмахне главом мрачно.

"Та згранула сам се — био је страшно грозан... Али сам ипак била код њега још двапут — све сам мислила да морам, — јер био ми је тада швајцар — а и претио ми је, да ће ме убити на месту..."

"Нитков!" шкргутне Аница, док је Луција запитала несигурним гласом:

"Па је л' био бар неки папагај тамо?"

"Тај је већ био" — рече Тони понизно, "али да пева умео није".

За време бављења „Батлије девојке“ било је много говора о средствима, помоћу којих би се могао спречити боравак у дому суза.

"Ја пробам све, мене ни од шта није стра", изјави мала, лепа Луција, "Мисли мама да сам отишла једној другарици у Швајцарску — а ја била код доктора, кога ми је препоручио тајни саветник. Мој барон неће, да ја покварим струк!"

Корнелија је, мало по мало, постала радознала ко је тај „господин тајни саветник“ што се толико заузима, па када се сутрадан разлегла добродошлица:

"Ево га иде — господин саветник", она није побегла као иначе, него остаде у наслоњачи у сеници.

Далеким једним луком свог меког сивог филцаног шешира поздравио је љубазни, мали, стари господин своје пријатељице, које га сместа окруже весело ћеретајући. Луција се с њиме нешто сашаптавала о путовању у Швајцарску, Тони је имао да испоручи поздрав од оца, Аница му се потужила, да се не осећа баш бог зна како екстра. На то је, уз много смеха и фрктања, добила један мали прахак из џепа његова прслука. За сваку поједину од дама имао је по неки мали знак пажње, џепови су му изгледали ненасрпни.

Уфенбахерка је с тријумфом на лицу стојала у вратима сенице. Тако се оне њој свиђају. — Блистала је не само у чистој белој кецељи, већ и у сјају задовољства и достојанствености, описујући господину тајном саветнику, како су се господин окружни физикус и господин инспектор полиције похвално изразили о њеноме „заводу“.

„Тако нешто виђа се ретко“, рекао је окружни физикус, „у тој соби би човек чисто пожелео да сам проведе летовање. Госпођица Корнелија има тако лепе пукетиће на столу и страшно пуно књига. А господин окружни физикус узео једну од оних књижурина на столу и завирио, па с респектом узвикнуо: 'Дођавола! — Честитам на лектури!' И како пријатно, седе даме свако после подне у сеници и влада између њи' мир и пријатељство, и већ богзна како, да нешто боље ни пожелети не мо'ш'.“

Врцала је признање и блаконаклоност и пратила госту сасвим заљубљене очи, јер баш никако није имала намеру да господину тајном саветнику плати кирију, ако је однекуд тога ради дошао толико пре времена!

Корнелија се осетила разочараном. Њена машта је волела да у „господину тајном саветнику“ замисли каког озбиљног човекољупца или надмоћног циника, каког старог сладокусца живота. А види пред собом доброћудног филистра, који са мирољубивим задовољством дели Курелине прсне карамеле, свакако осећајући нешто мало перверзних задовољстава између трбушатах младих створења.

Да није он први увео Аницу у врт љубави? Или јој је — незаконити господин татица? Или, најзад, и татица Луцијин, што има тако трнељиву маму?

Овде ништа није било онако како је изгледало да је, а узме ли се супротност онога што ствари, односи и људи изгледају да су, човек опет не би

знао да ли није на погрешном трагу. Корнелији се све то учинило као гротескни хумор судбине, то што она сама, која је до сада живела само у јасним и простим односима, убудуће има да припада том збуњеном, треперавом, двосмисленом свету.

Па ипак — кад би помислила на она средства, која је лепа Луција тако топло препоручивала, знала је да та помоћ за њу никад не би могла доћи у обзир. „Мени то личи на убиство“, рекла је она Луцији. „И управо извршено на оном једином створу, који би нам још, може бити, могао дати срећу, која је за нас негде сачувана. Ја на то никада не бих пристала...“

„Убиство... Ако ви сами тако осећате...“ прошапутала је Луција. За време тога разговора била је мало пребледела. Њене црне очи упиле су се гладним испитивачким погледом у сиве Корнелијине очи.

„Па зар се ви заиста радујете томе црвићу?“

„Не“, одговори Корнелија поштено.

„Ето видите...“

„Сачекаћу оно време, кад ћу се радовати“, рече Корнелија тихо... „Мислим да победа мора једном доћи.“

После тога су девојке постале ћутљиве, па се кроз вечерњи сумрак пошло уобичајеном ливадском путањом све дужином узвишице, преко овсишта које је бледело ближећи се косидби. Даљина је лежала у тешкој, мутној летњој измаглици, са наоблаченога неба почеле су промицати топле капљице. По страни од теснога путељка цикљала је на тврдим стабљикама дивља цигура с отворено плавим цветовима без сваког мириса, последњим у шароликом врвењу, које је у пролеће преплавило брег. По навици ходале су девојке онде, горе и доле, једна за другом, оборених глава, гурајући напред уморним корацима све више и више изобличене своје прилике. Корнелијина фантазија ви-

дела је тај низ продужен у бесконачност — оборених глава — гурајући напред уморним корацима све више и више изобличене своје прилике — и тако су оне ходале стрпљиво, избијајући из сумрака и магле и гредући мутним, тешким испаринама велом заогнутих видика...

„Ух — идите — како сте досадне!“, узвикну Луција сувише гласно и поче певати: „Сутра путујем с драгим у брда далека ја — јувивалера — јувивалера. — Батли-девојка ја сам, батлија остају ја — холдрио-о-о-о-о!“

Десета глава

Из Цириха је дошла још једна весела разгледница од Луције. Карту је потписао и њен барон. А онда се прилично дуго није ништа чуло о даној малој особи.

Корнелија није више ништа питала. Да би побегла од својих мучилачких маштанија, потражала је друштво младих девојака. И, док је год Луција била присутна, није се могла отети чарима њенога бића. Покадшто би се у њој родила завист на ту способност, да се без сваких мисли, у смеху, ужива живот. Него, шта се ће у самој ствари тиче та лакомислена девојка? Њу је поново опхрвала одвратност од искривљене, унакажене слике светиња својих властитих храмова, коју је стално имала пред очима у својим другима из оне куће.

Она се, у последње време, осећала телесно снажнија, лутала је много по околина, писала и студирала. Утонула у суморне снове, послушавала је под својим срцем покрете младога живота, који се миче у жестокоме нестрпљењу. Чудна ствар, у себи носити туђу вољу, која једном одређеном енергијом тежи својим циљевима... Врло рано осетила је она њу у себи — и на њој први пут увидела, да је изабрана и позвана за материнство... Та света језа, осећати се само као један сасуд, у коме се припрема једна нова будућност са хиљаду могућности и нада, обузимала би је често са запрепашћењем у наслућивању недосежних извора

Десета глава

Из Цириха је дошла још једна весела разгледница од Луције. Карту је потписао и њен барон. А онда се прилично дуго није ништа чуло о дивној малој особи.

Корнелија није више ништа питала. Да би побегла од својих мучилачких маштанија, потражала је друштво младих девојака. И, док је год Луција била присутна, није се могла отети чарима њенога бића. Покадшто би се у њој родила завист на ту способност, да се без сваких мисли, у смеху, ужива живот. Него, шта се ће у самој ствари тиче та лакомислена девојка? Њу је поново опхрвала одвратност од искривљене, унакажене слике светиња својих властитих храмова, коју је стално имала пред очима у својим другима из оне куће.

Она се, у последње време, осећала телесно снажнија, лутала је много по околини, писала и студирала. Утонула у суморне снове, ослушкивала је под својим срцем покрете младога живота, који се миче у жестокоме нестрпљењу. Чудна ствар, у себи носити туђу вољу, која једном одређеном енергијом тежи својим циљевима... Врло рано осетила је она њу у себи — и на њој први пут увидела, да је изабрана и позвана за материнство... Та света језа, осећати се само као један сасуд, у коме се припрема једна нова будућност са хиљаду могућности и нада, обузимала би је често са запрепашћењем у наслућивању недосежних извора

свеколиког постајања. Па је са тихим жаљењем почела мислити на човека, који је себе лишио свега овог тајанствено-дубоког доживљавања што је с њоме требало да подели, зато што је један неодређени појам слободе истурио као штит пред терет одговорности, која се његовим брижљиво чуваним естетским осећањима чинила сувише тешком и ниском, да би је понео. У томе сажаљењу растопила се поступно болесна одвратност, која је чинила да она до сада избегава свако сећање на прошлост.

Необузданост, којом као да се мали створ у њој трудио да се ослободи своје тесне тамнице, морала је њу већ потсетити на њега, некада толико вољеног, на његову жестоку, бурну природу. Такав начин осећања је она као ишта потпуно страним своје властитоме бићу. Њене најтеже борбе увек су биле извојеване ћутећи и без много спољашњег кретања. Упорно и немо ишла је она својим путем, а кад се сусрела са бучном славом, у почетку је, уплашена, само покушала да испред ње измакне. Слава је њу освојила, не она славу — јест, тако је било.

А и мушкарац је њу освојио, нагло, необуздано, животном топлином и младалачком снагом, која је из њега тако зрачила, да јој се она покорила у брзој очараности.

Већ као петнаестогодишњој девојци изгледало јој је чудном загонетком, како то да веза између два људска бића може постати светија, чистија и чвршћа испуњавањем једне спољашње форме, речима које изговара пуномоћник државе или цркве. Као и многим другим загонеткама, тако исто и овој леже у основи практични узроци. Шта су се тицали ти узроци практичности ње и њенога љубазника? За њих обоје било је важно само то, да продру до у садржину и срж правог љубавног спајања. Бар је Корнелија тако мислила.

Поступно — у тим месецима унутарњег посматрања — долазила је до све дубљег сазнања да суштина брака, па био он венчањем грађански санкционисан или не био, у крајњој линији значи господарење и тиранију жене над човеком. И ту — на тој тачки, изневерила је снага. И тако је било увек. Сваки пут кад би јој се удварао мушкарац, настао би један тренутак, кад би она имла да се бори да га задржи, када би он у неку руку ишчекивао као доказ љубави да она лукавом или бучном тиранијом морадне над њим остваривати своје право. И тада би било оно, као да је изневерава женски инстинкт: с досадом, отмено, дегутирана раширила би руке и пустила га да се врати у независност, у равнодушност. Тако је она раније заплашила и отерала не једнога просца.

Тако се, напослетку, одрекла и Рудија Имгарта. Зар је она, и поред свих способности за љубав и за предавање, неупотребљива за брак?

Управо високо схватање човечје слободе и сопствене одговорности, које је она у себи развила и којим се поносила, јер је осећала да је оно ставља изнад већине жена, одузимало јој је могућност, да целокупно своје биће усредреди у појуду за љубавним господарењем.

Радост у узајамној слободи њих је саставила, весело поклањање и узимање обојима је значило љубав. — За Корнелију је било само нешто природно, када је дошао час опасности, да од човека кога воли очекује најистанчанију верност, највишешку оданост.

А он је изневерио. — Човек, којим би она морала загосподарити и потчинити га својој вољи, такав човек постао би јој огаван. Таквога не би хтела да има као оца својега детета. Али би му она још мање допустила да дарне у њено најсветије осећање за право и неправду.

Сада је она посматрала како се око ње у го-

вору, мишљењу и делању свих ових девојака открива типична женска bitnost — не ваде сакривена испод различитих, друштвених и конвенционалних маски. Посматрала је како се открива у некој раној истини, видела је безграничну попустљивост и стрпљиву доброту девојачке прсма и њиховим забазницима, који су се сви без разлике понашали више или мање кукавички и покло, али је такође видела и како се као савршене кретају у ону прву радост које су оне младе дивергентнога рода и шаркара, посматрала је како се сви оне, изузевши кукакву Тома, чија је судба сама по себи био један изузетак, непрекидно у највишој вредности старају да задрже милост својих господара на својим само могућим начини, па макар и уз жртву последњег трага самопоштовања, да не испусте своје упорном, одлучном подлешном снагом, да у својем маленом царству, коме су границе, иррационално почене врло тесно, без поговора и даље ноће савијати.

Ниједна међу њима није дозвољила да трошкова боравка код Уфенбахерих плати љубавник — по нижавањима најсуровије прете, једаном и кукачки пред стрицама и ујацима све су оне успеле, да младе људе ослободе те порезе, тако да тиме не би изгубиле њихову наклоност. Чак и Лујза, сирота служвака, која није нила ни стрица ни ујака, дошла је тек четири недеље пре свога времена и помагала Уфенбахерци у кухињи и у врту, да би плаћала само половину издржавља и да свога господара, имућног и омењеног човека, који ју је заво, не доводи у неприлику.

А о Рози из Улма се причало, да преко целе недеље не би јела воћа и теста, да би господина поручника, кад би јој недељом дошао у посету, у гостионици могла почасти топлим ручком.

Оне чак нису биле ни свесне тога, да чине жртве — њима не бја ни на памет могло пасти,

да би мушкарци могли бити и друкчији и могли друкчије поступати. Корнелија се не би усудила да их у томе погледу просвећује. Та зар оне не следују, неометене образовањем и идеалима, праинстинктима жене, те су зато у своје право.

Корнелија је међу њима самој себи изгледала као једна чудноватост — поготову као аномалија. Она никад није могла ни слутити, да ће је њена унутарња култура толико удаљити од опште врсте „жена“, зато што јој се околина више или мање састоји из самих таквих изузетака. По кадшто би је на саму себе хватала језа.

Под тим утицајима, који су је стално окружавали, почела је полако — мало по мало — да блаже, правичније суди о оцу својега детета. Вероватно је она од њега ишчекивала нежности у осећању и делању, за које он по својој мушкој природи просто није био способан — којима се мушка природа силно да приклонити под притиском грађанске принудне дужности.

Као каква седамнаестогодишња шипарица она је с пуно вере истрајно чекала да се догоди „чудо“: његову свежу ведрину заволела је она, с клипањем у души, као допуну својој спорој и тешкој мудријашкој природи — сањала је да се од веселог човека уживања може начинити човек који се радо свега одриче, човек дела и борбе. Али се знамења и чуда догађају само под пламеним пољупцем страсти. — И он би се свакако у ошјености чула дао уздићи над својом властитом, у ствари бојажљивом природом — али вагда само у тренуцима страсти... Када јој је његова покровитељска љубав највише била потребна, она није била у стању да дражи његов жар —; тако нешто осетила би она као обесвећење свог једва настало материнства. Ту би ваљало да су проговориле друге силе... И он постаде слеп и глув за њихове нежне гласове из страха од живота. Да можда тај

страх није био поуздани инстикат, да њему заиста не би достало снаге?..

Можда је његов дар био сличан оним врстама грожђа које успевају само на сунцу, под нежним дашком поветарца њихају се на чардаклији, а морају се и јести на сунцу, ако нећете да се сипркају и осуше. И ако је Корнелија у многим тренутцима гордости осетила извесност да њена стваралачка снага има да прође кроз муке и патње као кроз неизбежно једно мучилиште, да би могла дати највећу своју сласт и сок — морала је на њега бити љута што је он, толико различан од ње саме, потекао из непоријетно богатога крила матер природе?

Сваким даном Корнелија се умиривала све више, имајући извесност да је поступила правилно, кад је одбила једну заједницу живљења, која би за мушкарца значила свакодневну жртву. Са тихим осмехом окренула јој је мржња леђа. И она је опет могла мислити на часове, кад су њих двоје весело ишли руку под руку кроз злато јесени и блистање зиме, мислити на оне присне разговоре о финим дивним стварима, за које су знали само њих двоје.

Она је сада радо замишљала, да ће опет морати да ишчезне све оно пакосно и сурово, што се у последње време код њега показало. Она му је спасла онај бољи део њега, и он је остао она ведра, нешто фантастична прилика, момак луталица, с лаким стиховима на уснама, с гњевом који зачас запламти на сваку потмулу свакидашњицу — са осећањем жарке побожности за лепоту света.

Она је мислила, ако се веома интензивно буде сећала лепих страна његова бића, моћи ће своме детету предати у наслеђе све оно што је код његовога оца волела. На тај је начин дошла до тога да на њега мисли, ако и не са чежњом или преданом топлотом, а оно бар пријатељски и као с

материнским гледањем кроз прсте. Још колико пре неколико недеља она то не би сматрала за могућно.

И баш некако у то време се десило, да јој је дошло једно писмо од Рудија Имгарта једним веома заобилазним путем. Питао је скромно али топло како се осећа, и молио је да му саопшти место боравка и време када се нада детету. У оно неколико речи био је један тон, као у бојажљивој молби дечка матери да му опрости и да се више не љути. Додуше то није било изречено на оном листу хартије, али је то Корнелија прочитала између редова, као што је увек умела да чита у његовој души. Плакала је над тим писмом и при томе осећала, каква је безнадежна студен у њој настала. Да је она у својим назорима била сличнија малим становницама дома суза — она би најзад ипак успела да своје детету сачува оца..

Да то можда још није могућно, ако би пристала да се одрекне оног последњег што има, свог женског поноса? Зар материнство од ње тражи и ту, најтежу жртву?

Некада је она мислила, да за своје дете мора она да буде поносите — када је у првим покретима његовог младог живота мислила да осећа његов одговор.-

Да није била у заблуди? Опхрва је празнове-ран један страх, ако се до крајности не буде понизила, може је још судбина, или Бог, или ко зна која већ сила која човеком управља и од њега очекује скрушеност, самоодрицање, понизност, казнити за њену кривицу на њеноме детету. Та мисао није је више никако напуштала.

После неколико дана одговорила је Рудију Имгарту кратко и љубазно, рекла место боравка, али га замолила да поштује њену повученост и да се за њу више не распитује!

И опет после кратког времена довукле су Тони

и Аница с важном пословношћу у Корнелијину собу корпу, коју је донео поштански разносач. Почеле су одмах cepати канале и ломити печите, дижући при том радознале погледе на Корнелију, која је усредсређена стојала поред њих и није ни оком трепнула да задовољи њихову радозналост пуну љубави.

Онда се прва усправила Тоин, допацила Аници поглед опомене и пошто су корпу ослободиле свих омота, да се лако могла отворити, изашле су обе из собе.

Корнелија се окрене, оде прозору, стаде зурити у коприве, које су тамо доле, тамно зелене, у летњој обилности цикљале, и премишљаше како то мора да боли, кад се у њих захвати обема рукама. Испрати погледом роду која се показала у зраку, тешко лунајући великим крилима, упутивши се ливади ради вечерњег лова.

Из срца јој се изли оштар један бол, који она већ одавно није осетила, да се разлије кроз прсн и руке све до самих врхова прстију.

Она се уплаши. Зар је још толико рањиво све у њој.

Онда пође и отвори корпу. Била је напуњена белним финим рубљем, какво је потребно детенцету када се роди. Као паперје одизала се садржина корпе, кад је Корнелија завукла руку и почела пребирати хладним прстима предмете од најмекше вуне, од најнежнијих тканина.

Седела је на поду, спустила главу на плетену корпу а сузе јој почеле падати на кошуљице и бењкице, као ноћна роса што навире из дубина земље. И тако је исплакала последњи понос својих снова.

Кад се најзад дигла и мајушне те ствари поређала поред оних које је сама сашила, лице јој је још било влажно од суза али румено као ружа, а попут као иглица оштре зелене травчице, пружила

је једна мала, чудесно млада радост мајушни свој
пипак кроз замрле оне рушевине.

Захвалила је Рудију и замолила га, да њено
дете воли, ако би она морала умрети. Али сад
више није била толико уверена, да ће умрети.

Исте вечери је Аница добила вест, да на желез-
ничкој станици изиђе пред пријатељицу своје мајке,
боспођу Бубенберг из Илферлингена. Госпођа Бу-
генберг путовала је ћерци, за Цирих. И, све гуше-
ћи се у јецању, причала је Аница по повратку са
станице: онамо је позвана телеграфски, лекари су
оставили мало наде у оздрављење чаробне Луције,
која се онде, у женској клиници, морала подврг-
нути тешкој операцији. У најбољем случају стоји
као извесно дуго и тешко боловање једној „Ба-
тлији-девојци“.

„Тако је хтео барон“, промрљала је Аница.

Ћутећи седеле су девојке у друштву, на окупу.
Као сени кроз маглу промицале су успомене иску-
шења кроз њина срца, потресана леденом језом.

Глава једанаеста

Госпођа Уфенбахер напунила је кућу до последњег кута. Од собе на тавану до степеништа у башту био је искоришћен сваки слободан простор. Пошто је Тонин отац рекао, да његова кћи мора слушати у свакоме погледу, дала јој је Уфенбахеровица, место њене лепе собе, влажну мрачну Марину собицу. За једну „нову“ дошао је сам њен господин, да узме собу. Озбиљан, миран човек — опипао је душеке, и захтевао је само то да соба има изглед на швајцарске планине. Још пре него је „нова“ приспела, стигла је наслоњача с меким узглавцима, сандуче грожђа и бресака, друго са боцама с вином и коњаком.

Била је то висока плавуша, као да је дошла из Рубенсове дворане минхенскога музеја. Тешка маса беле и ружичасте женске пути ваљала се зловољно у наслоњачи, гледала врло мало у швајцарска брда и брже је уништила коњак него ли грожђе и брескве. Опкољена хладном пилећином, чије је оглодане кости испљувавала на плоче од пода у соби, паштетама од гуџчије цигерице, којих су се празне лимене кутије гомилале на сметлишту иза куће, и безбројним боцама разних пића која бодре и потстичу, проводила је она зловољан и прождрљив живот. Само би се изретка чуо широк један смех, којим би обично зачињавала приче што их је волела да прича Уфенбахерки из своје келнеричке прошлости.

Једне свеже, ветровите и кишовите вечери, која је у августу допела прво наслућивање јесени, дошло је у дом суза још две девојке у реформ-хаљинама. Једна је морала истога часа у постелу, и њу више никад нису ни видели. Уфенбахерка је брундајући тумарала по кући и грдила. Преварили су је, ово је једна сасвим гадна ствар.

И опет су плач у ноћи, јечање и шивљење почели трести трошне удове и подове од ватра нахерене страњаре. Ма да је бабина имала аними-тију противу свих лекара, већ су друге ноћи мо-рали да позову др-а Швергле-а. Спопао ју је страх од непрекиднога јечања полуонесвесле девојке, која се вила на својој постели.

„Срце, ја шта. Та наје д' издржи — срце јој није здраво“, рекла је сутрадан ујутро Корнелији забринута Уфенбахерка. Оне њене огромне кесе на образима постале су од страха бледе и увеле. „Сачувај Боже — да сам однекуд знала, никад се ја с том не би упустила... Скапање с полицијом. Ух!“

Хтела их је избацити из стана, хтела је да их врати натраг, у Минхен, одакле су дошле, та два млада створења у реформ-хаљинама, с дубоким раздвљцима у коси, од којих једна, ето, мора стра-ховито да пати, док би се друга, витка, нежна, с времена на време појавила у заједничкој соби и звала бабицу. Таквом једном приликом застала је за тренутак код пећи од каљева, која је била за-ложена с обзиром на рђаво време. Покушала је да згреје хладне удове, који су се тресли од страха.

„Како је тешко гледати човека кога човек воли, како пати и не моћи му помоћи,“ рекла је Корнелија, коју је такође ватра овде задржала, па је сад са саучешћем посматра згрануту девојку.

„Језиво — ужасно!“ мрмљала је ова. „А ова жена хоће да нас истера — куда ћу даље с том несрећницом“, узвикне она гласно. „О — ох — па зар она не види да девојка умире — нека је остави

да умре... да на миру умре... То је још најбоље — и једино за њу!

Одједном се, усред крикова бола загледала упорно у Корнелију... у њеним пламеним црним очима показа се упознавање, уплакано лице почне се трзати, она испружи руке као да види авет.

Корнелија поцрвене и загризе усну. Ова је зацело зна.

Мршава лице се осмехивало и, одједном ослободивши се бола прошапће девојка, дубоко потресена:

„Боже — Боже мој — па ви сте... Ви сте... Корнелија Рајман?“

Корнелија јој одговори само очима.

„Молим — молим вас, немојте...“ муцала је она, бранећи се, и привуче њене руке к себи, јер је она друга покушала да их пољуби.

„Опростите“, јецала је уздрхтала девојка за то време, „ово је сувише. — У мени је сва душа разривена... Ја нисам нимало егзалтирана... само... ви... ви...! Како смо вас волеле — волеле! моја другарица и ја — шта сте ви за све нас младе... ви то и не наслуђујете? Како нас све водите...“

„Водим —? Овамо?“ Корнелија, измучена, одврати мрачно лице.

„Опростите ми“, рече млада девојка врло благо, „ја сам нетактична — али та ви знате све — и то да човек може заборавити на сваки такт? Зар није? И да све те нетактичности нису у стању ни да се косну тога бескрајног поштовања...?“

„Ви волите своју властиту чежњу“, рече Корнелија уз тихо одбијање.

„Ми у себи осећамо снагу, за коју се све боримо“, одговорила је девојка, сад већ простије и јасније. Она се очевидно трудила да пред Корнелијиним уздрљивошћу заузда своје претерано узбуђење, док се нови један потрес није показао на њеноме лицу, као у огледалу.

„Тако је непојмљиво да сте ви ту — а стварно — ако човек хоће да вас правилно схвати... ово је као неко чудо, па ипак тако природно! — можда је то спас! Могло би ово мојој кукавној другарици да буде таква утеха, толико поткрепљење... Морате отићи к њој... Доктор каже: срце — али су то ипак само муке последњих седмица, које срце није могло поднети...“

Корнелијин поглед се замрачио, лице јој постаде хладно, држање охоло од унутарњег ужаса.

„Не — не — не то — Не могу ја да носим одговорност за судбине других људи... Ја нећу.“

„Не сносите ви никакву одговорност. У овоме случају свакако не... Моја другарица волела је свога учитеља... Нећу да га именујем. Он је — познајете га извесно — један од највећих у уметности. То вам је свакодневна историја — до тога би дошло и да од вас никада није прочитала ни једне речи. Он је био оно највише на земљи, коме се она молила као Богу — више него вама — па како да му се одупре? Само је мислила да је јача него је у ствари. Хтела је дете, па кад није могла да ствар спроведе — признала је родитељима све — ови је гурну од себе — сва њена писма, сви њени телеграми били су враћени. Њен отац је проповедник — проповедник хришћанске љубави...“

Махала је бесно мршавим рукама. У успламетелим њеним очима горела је мржња јеврејске расе. „Ах — да ми је да могу тим људима да учиним неко зло...“

Корнелија је ћутала и оборила главу, као да један део те мржње погађа њу саму.

„А онај човек?“ запита она тихо, безнадно.

Девојка затресе раменима, учини један покрет руком, као да нешто отура.

„Та он је и сувише велики — одвише славан, да би малу једну ученицу сликарства узео за жено. Она је то знала од самог почетка.“

С њиме би она већ изашла на крај — — Била је то поносите девојка. Од увреда, којима су је премлатили код куће... — то је њу сломило... Отидите до ње, госпођице Рајман... ако уопште још неко може да помогне, то сте ви једина.“

Другарица поче опет да плаче. „Припремите је,“ рече Корнелија тихо. „А онда ме зовните.“

Девојка оде. Преко безобличнога носа успламетеле очи упериле су се с врата још једанпут, преклињући, на Корнелију. Ова је седела на узаној дрвеној клупи, која се по швапском сељачком обичају протезала унаоколо, дуж зидова; руке је чврсто склопила, и тако је боно буљила у орибани под. Зидни сат је искуцавао једну четврт за другом. Аница завири у собу, али се повуче, бацивши један поглед на Корнелијину прилику, утоњулу у мисли. Уђе Хана, спусти се стењући, на други крај клупе и стаде јести кобасицу с хлебом.

„Биће ово једна тешка ноћ“, започе она. Корнелија је само климнула главом. Тутала је и Хана. Чуло се њено жвакање и мљаскање, и пуцкарање пањева у пећи, ударање кише у мала прозорска окна.

Онда дође другарица, погледа Корнелију с пуно љубави и даде јој знак да пође.

„Било је тако тешко удаљити ону жену“, уздахну она. „Чини ми се да су болови мало попустили. Само да није толико апатична. Мене плаши њена равнодушност.“

Корнелија уђе без шума, упути се постељи тихим, мирним покретима.

Уједначено је долазило и одлазило крклање са стењањем са модрих усана болеснице. Код сваког јаука дизале су се руке и мишице као покретане каквом машином, падале на покривач и опет се дизале. Лице је носило некакву чудну сребрнобелу боју с плавичастим сенкама око очију — али те очи нису више никога виделе. Корнелија је стајала неко време поред самртнице. Узе мараму и нежно

joj otre s čela hladni biserni znoj, u li joj, uz
pripomoh drugarice, nekoliko kapi tečnosti iz-
među ispućanih usana.

„Ona još ima snage“, šaputala je verna
drugarica. „Pogledajte joj samo ruke... Čini mi
se da se osmehnula, kad sam joj pomenula vaše ime...
Slušaj Anelizo, mila — чујеш ли ме“, pokušala
je nanovo, zamisli samo, Kornelija Rajman je ovde.

Korneliju kao da je nešto udarilo u srce,
kad je čula svoje ime.

„Ostavite je, neka se odmar“, došaptala mu
neiskusnoj devojci. Lika bolesnik se zgrči sa
smañi u tome trenutku kao suhi list, pošlabila
usta se otvore, telo prišne visoko, ruke su se
krišile u vazduhu — Kornelija je držala usprav-
ljenju, dok je Ufenбахерка dogrčala u pomoć.

U noći, после повраћањег страховитог наступа
болова, била је ослобођена свих мука, још пре
него се из њене разорене снаге могао да роди дете.

Другарица младе покојнице обавестила је те-
леграфски о њеној смрти родитеље и врсљавље-
нога мајстора.

Аница, Тони па и бледа и скромна Лујза укра-
силе су одар своје покојне сестре свима ружама и
резедама, које су могле испрепити у Доњој сеоској
улици од сиротних матери-хранитељки.

Тако је лежала покојница, с ружама на прсима
и с ружама у рукама, са ушним затвореним се-
верно немачким лишћем, кад је сутра ујутро стигао
брат, да леш отпреми кући.

Млад судски секретар, са коректно поткресаном
плавом брадицом, у коректном црном капуту с оним
истим затвореним изразом лица, који је носно леш
на беломе одру. Уфенбахерка га је увела у собу,
где је верна другарица мирно седела поред покој-
нице. Задржао се само неколико минута, дао у

претсобљу Уфенбахерки неколико кратких упуштава односно отпреме сандука до станице и истим чврстим коректним коракном, којим је и ушао напустио Дом суза.

Неколико минута доцније појави се пријатељица код Корнелије. Руке су јој дрхтале, црте лица играле у грчењу.

„Не могу да будем сама,“ јекнула је она, а успамтеле црне очи упише се дивним погледом у Корнелију.

„Је ли било много тешко?“ запита ова. „Видела сам га с прозора. Личио је на човека, који уме да се савлађује.“

„Како да не уме...“ И ту се девојка стаде одједном хистерично смејати. „Знате ли шта је рекао, кад је видео руже у рукама Анелизе: А од кога су ове? А кад сам ја одговорила: Од нас — како ме је погледао — о, знам већ, помислио је: Та егзалтирана Јеврејчица... Али је рекао само: Каква сентименталност... А онда сасвим пословно: „Моја се сестра скрхала на једином излету у брда. Новине ће донети вест у томе смислу. Очекујемо од ваше дискреције, да ћете ту верзију задржати и у односима са својим познаницима...“ — Кад га нисам ошинула по лицу!“

Корнелија се ужаснула. Лагано је узела руке убијене девојке, гладила их и миловала, док ова најзад не паде на колена, зари црну кудраву главу у њено крило и јецаше док јој не би лакше.

Сандук је на сеоским таљигама отпремљен на железничку станицу.

Аница, која је с Лујзом и Тони била присутна утоваривању у теретни вагон, свратила је код риђе Бербе и окрепила се вишњевачом, којом је саму себе частила.

Уфенбахерка је „јаузовала“ са дебелом плавушом у кухињи и кушала једну нову врсту вина. Корнелија је другарицу, која је у узбуђењу и

у грозници непотребном запослености тужне ствари чинила још тужнијима, најзад ухватила за руку и одвукла је од последњег ружног утиска с мртвачким сандуком, који се на даскама празних тарница љуљао тамо и амо, па је одведе у своју собу и пусти да се изговори. Успомене на покојницу — на заједничко време учења у Минхену, признања о врелој зависти кад се обожавани учитељ приклони другарици — пријатељско пожртвовање, које је покушало да заглуши сопствену стваст... У међувремену декламације о светском и друштвеном поретку, млада, бесна побуна на ледене зидове конвенционалности, о које су оба превратна духа полупали и обранили вреле своје главе... Изливи одушевљења за нова права жене, права човека да живи свој живот, не живот другога...

Корнелија пусти девојку да сав јад свога, у последњим данима тако злостављаног срца, издуши у најкрвожеднијим речима. Она је завидела младој Јеврејци на грчевитом патосу гнушања и тог чулног фанатизма гњева. Она сама осећала је и опет: сурова, сурова природа... Осећала је само: судбина жене, која се не да отклонити никаким законом, никаквим правима. Која и даље мора да уништава све док девојке буду живе и волеле — докле год мушкарци буду остали мушкарци...

Како плитки, ситни и ништавни изгледају према овоме вечитоме сви ови фантастични или мудријашењем из главе исцеђени пројекти преврата, о којима је читала последњих недеља. Зрна песка — здувана у неизмерну провалију.

Али је свакако лепа ствар, имати веру у то...

А сурово је, без такве вере у неку сјајну мету, ни новим, непознатим путем.

Али она себе није могла обмањивати блиставим мислима и пенушавим речима, које би саме у себе пропале, кад би сунце стварности јаче над њима упекло.

Доцније је помогла да се оно мало ствари, које је покојница имала са собом у ручном куферчету, и њена фантастична реформистичка заставица*) спакују и упуте родитељима. Другарица није била у стању да држи перо у руци која је дрхтала од нервозе, кад је покушала да испише име и звање мрскога проповедника.

Куферче је имало на дну и један танак свежањ писама. Сада су она још лежала на столу. Другарица је одједном поцрвенела, када им је, оклевајући, принела руку.

„У ватру!“ рече Корнелија одређено.

„Желела бих му, да буде приморан још једанпут их прочитати — сада...“ шапутала је Јеврејка. Очи су јој блистале.

„У ватру,“ понови Корнелија. Она узе из врелих прстију другарице беле цедуље увезане свиленом траком црвеном као крв, отвори вратанца од пећи и принесе листовима жижицу. За неколико тренутака претворили су се они из сјајног пламена у хрипцу угљенисане прашине.

Корнелија пређе погледом лице девојке која је, пожудно дишући, тамним успламтелим очима пратила тај чин.

... Нека тебе сутра пожели, велики мајстор — ти му не би одолела, прође јој кроз памет.

За вечерњи воз довела је она сликарку на железничку станицу.

Река је свеже жуборила испод јова, влажни ветар снажно брисао њиве, које су се после жетве, пусте, пружиле далеко у сутон. Нежна магла превлачила је своје велове преко нагих поља, на којима је Корнелија посматрала лелујање, сазревање и поклецавање жита. Од последњих кишних дана заостао је у ваздуху неки јесенско-груби дах.

Колико још? Докле —? Да ли ће ове зиме што

*) Значке.

наилази гледати из прозора међаву? Или ће бити мртва?... Заиста чудновато да човек није у стању створити себи представу о непостојању, докле год се осећа жив...

Корнелију је неко ухватио за руку; с тихом nelaгодношћу подносила је она пољупце ове девојке у грозници на кожи своје руке.

„Оставите ме код себе — дозволите ми да вас негујем, и волим...”

„Дете, то је немогуће”, одговори Корнелија мало опором и трезвено.

„Била бих тако срећна. — Не могу — не могу да поднесем, да вас замислим овде, међу овим људима.”

Корнелија одврати главу. Била је ганута, али је ипак ту понуду осетила као непозвано мешање у свој животни круг, који не би никако да отвори, понајмање за ово саучешће растопљено на спарним боловима.

„Не брините за мене. Ја знам чега ради сам овде а не на другом месту. Немојте ме погрешно разумети — није, рецимо, из покајања или из жеље за мучеништвом. Не — ја просто осећам да ми је овде место...”

Поћутала је неко време, јер је нерадо говорила о себи, али је осећала како би било сурово сасвим се закопчати пред тим створом, који толико чезне за утехом. И почела је опет, тешко, лагано:

„У почетку заиста нисам знала ни сама шта ћу овде... Сви смо ми уверени, да водимо свој сасвим лични живот по својој вољи; међутим, ми ипак живимо, истовремено са својим личним, још и један типски живот нашега времена, који ми само у ретким тренуцима разазнајемо кроз омот личног живота. То се не одређује личном вољом, него погодбама, над којима ми немамо никакве моћи. Зато ми често чинимо ствари, код којих осећамо да их чи-

нимо из једне принуде, која је противна нашој индивидуалној природи. Судбина је многе међу нама изабрала за симболе времена. Ми носимо њен жиг, или њен пламени језик на челу — и не знамо да ли тај пламени знак значи срам или значи част... Ко је једанпут тако жигосан, тај мора понети свој удес и испити и последњу његову горчину. Он ће слутити, да само на томе путу његов живот може да сазри, да даде плод за жетвени венац свога времена. Не знам да ли ме ви разумете, — јер ту ствар сасвим тачно могу да осетим само ја.“

Млада сликарка пригну главу. „Мислите ли ви да тиме вршите Божију вољу?“ запита она оклевајући.

„Ја сам престала веровати у једног личног Бога“, рече Корнелија. „И просто је за мене било ослобођење, кад сам се, најзад, могла да отарасим тог веровања. Али иза сваког видљивог бивања стоје непојамне неке силе. Наслутимо ли у ретким тренуцима закон нашег властитог живота, ми му се морамо приклонити, па ма каквим нам страхо-тама претио. Јер ипак је то од Бога. — — — Свакако, да се све ово морало једанпут да препати од једне жене, која то неће осетити само као потмуло мучење, него ће све да преобрати у сазнање... сада још не — тамо једном, у будућности... То се догађа само онда, кад томе дође време. Мислим тако, кад тамо напољу има њих много који чекају, да се отворе последња врата једнога сазнања.“

Можда ја данас вама то само кажем — може бити сам ја само један неуспео покушај природе, који јој је потребан, да би продрла до једне одређене тачке. Не могу знати. Најзад, и сувише сам слаба. Али онда ће извесно доћи јача.“

Тамне очи младе девојке гледале су преко безобличнога носа с дивљењем на Корнелију.

„Сад ми се све чини, да вас разумем.“

„Немојте ме прецењивати,“ рече Корнелија,

развукавши уста у болу. „Човек није појединац. И нехотице је беочуг у ланцу. Још пре годину дана хтела сам бесконачно — а сад чекам само, шта ће се са мном десити.“

Пратилица прште у нервозан и страстан смех. „Не — ја вас ипак не разумем. Корнелија Рајман — стрпљива и слаба! То је телесни умор — или се то ви намерно понижавате! Шта бисте ви могли учинити — какав утицај бисте ви могли имати, — горда као краљица требало би да са својим материнством сиђете у гомилу... да би се најзад увидело...“

„Материнство као средство пропаганде?“ запита Корнелија. „Па ја тако што свом детенцету никад не бих пристала да причиним.“

„Кад се ругате, умете да будете веома сурови.“

„Опростите,“ рече Корнелија просто. „Свакако, нисам вас хтела увредити... Али... — видите ли, драго дете — вика, и борба, и бес, па то само руши. Све што постаје на природан начин расте тихо и полако... Када бих овде вечером — колико вечери — ходала дуж ове речице, видела је тако младу, тако провидну, да се може разликовати сваки шљунчић на дну — замислила бих одмах, како она расте и буја, потхрањивана стотинама потока и притока — како се, сада већ хучна велика река, претвара у понос једне моћне земље — како испод високих и витких мостова плочи на њеним моћним валима, бродовима и паробродима саобраћај једног царскога града, како она, пробијајући се кроз огромне стеновите капије, везује западни свет са истоком... — та мала, млада, глупа — играчка од речице, овде под овим добуњем јова...“

Застала је, очи су јој зуриле у далеки сумрак, следејући току распљескалих валова. „Често сањам о постанку ове реке — овакву моћ и силу могле би задобити жене, ако се не би за љубав једне

догме међусобно мрзеле, презирале и гониле.

Такву силу и моћ могла би задобити мисао љубави, кад би се жене слиле у јединство — када би све за једну и једна за све стајале у ономе времену, када је жена понајвише женскиње, кад јој је заштита најпотребнија — и где човек већ по самој природи својој мора да изневери, јер он пред последњом тајном жене увек стоји туђ и мучно погођен. — Боже! Боже! — За време кад материнство настаје, бесни на ћерку мајка — и сестра противу сестре... Пред вечитом невољом и вечитом славом жене не тоне у свакој жени осећање за дневни закон друштва као празна и огавна авет! Пред овом преисконском силом, која би као железом требало да веже жену за жену, жене иду под руку с човеком, да би, удружене с њиме, извршиле убиство над сестром по полу...

Жене нису вредне никаквих права... ни грађанских ни идеалних — све док не буду хтеле да схвате ово своје најсветије право — своју најсилнију дужност и моћ!

Корнелији потеклоше сузе низ лице уздигнуто небу.

Њена тужбалица разлеже се гласно као крик преко поља у ноћи.

Кад је воз затутњао, ухвати Корнелија још једном руку младе сликарке и стеже је чврсто. „У вама сам се први пут срела с осећањем опште припадности. И то никад заборавити нећу. Можда ће кћери вашег народа, које у крви својој носе успомене на срам и на гоњење, бити прве, у којима ће се јавити откровење ове љубави, на коју ја мислим!“

„Ову веру ћу понети у себи,“ прошапта девојка. „Ипак сте ме утешили.“

Марамица јој се још дуго лепршала, док се воз удаљавао.

Корнелија је ходала у мраку друмом, горе и

доле, и све горе и доле. Ветар [је око ње хујао, као да брише преко дебелог мора. Мислила је на Прометеја, који је седео за столом богова — а онда је прикован на стење гвоздених нужности, да му орлови прождиру цигерицу из живих груди.

Кад је ноге нису више носиле и почео је савлађивати ужас усамљености, сетила се обећања, да ће заћи до Бербе по Тони и по Аницу.

„Ух, па како ви то само изгледате, госпођице Корнелија!“ Берба узме њене прсте згрчене од мраза и протрља их нежно у својим добрим, материнским рукама. Затворених очију седела је поред осталих, слушала њихове пригушене гласове и тако се вратила у живот.

Глава дванаеста

Историја дебеле минхенске келнерице добила је сасвим изненадан обрт. Она је без особитих те-гоба поклонила живот једном мушкарчету. Њен господар, мирни онај човек у старомодном мрком капуту, стигао је одмах после тога и заказао све што треба у општини и код пароха.

Десетога дана после рођења мушкарче је требало да се крсти. Бабица, у свом најбољем оделу, однела га је цркви, а породиља ишла за њом зло-вољна поред свог будућег мужа.

Свештеник је свети чин обавио у сакристији, да не би побуђивао немилу пажњу, а онда упути неколико речи савета младенцима. И то, похвалио је младожењу што се најзад одлучио на брак, будући је ово већ други изданак њихове везе.

Мирни, озбиљни човек скрене му пажњу на његову заблуду, али свештеник погледа још једном невесту испитивачки и рече: „Познао сам вас одмах, чим сте ушли — ви сте већ крстили једно дете на овоме месту — претходница госпође Уфенбахер донела га је. Уосталом, можемо да прелистамо црквене протоколе, да видимо које је то године било. — Па зар дете није више живо, кад сте га тако потпуно заборавили?“

Невеста је стојала ћутећи, с пркосно напућеним уснама.

А тихи, озбиљни пријатељ оставио је да сама оде с бабицом у гостионицу, где је, већ чекао до-

ручак. Пошао је с парохом у његов стан, да сам потражи потврду у протоколу. Бела цедуљица у црноме орману била је уклоњена. Мали је предат Фишерки на негу. „Доцније ћу га узети к себи у радњу,“ рекао је отац под питањем болно. Појавио се још само толико, да измири рачун за крштење. Мора се претпоставити, да га је том приликом Уфенбахерка још подробније обавестила. А онда је мирни човек нишчезнуо из Шопфингена. Корнелија га је видела како се друмом спушта према станици; у руци је носио везану путну торбу. Дуго је гледала за њим, на повијена тужна леђа у мркоме капуту.

Дебела плавуша вратила се, румена као ружа и сва расцветана, с пакосним подругљивим смехом на своју дужност ноћне келнерице.

После тога су опет настали мир и тишина у кућици на падини брежуљка. Крушке с великог дрвета биле су обране, и Тони је целог боговетног дана жватала тврде, зелене плодове. Преко стрњишта летело је у златном јесењем сунчаном сјају прамење бабјега лета. Родан је поучавао свој пород. Унаоколо, око црквеног торња, незграпно су лупале крилима мале роде, које су страшно много морале да вежбају за зимско путовање.

Кад би Корнелију одвише притиснуле тешке и очајне мисли, спустила би се низ доњу сеоску улицу и поседла мало код риђе Бербе, на дрвеној клупи, која се пружала унаоколо, дуж зида мале собе, где је Берба живела с мајком и са својим храњеницима. Додуше, имала је Берба на прстубурму, али је и она била „напуштена“, а од брака и материнства није јој остало ништа осим једних празних дечјих колица са као небо плавим завесима, која јој је муж био поклонио једном кад је био необично расположен, пре него је једнога дана отишао из места с другим талијанским железничким радницима, да се никада више не врати. Берба није ни-

када говорила о тим тужним стварима. Чинила је све што једна мати може да учини за своје храњенике — само колица, иза чијих је плаветних завеса спавало њено рођено мртво детенце, њих није смело да употреби ниједно друго дете. Она су стојала, под белом навлаком, на тавану мале куће. Собица доле била је увек пуна сунца, мала Лиза с лепим ножицама играла се и смејала, а Агатица, чија је мати била толико огорчена и увређена што дете још живи, крштала је и клидала, на крилу старе жене с милим осмехом стармајке, као да то одбачено, јадно, излишно мало створење очекује живот пун сласти и сјаја. Шиваћа машина је клопарала под великим, снажним рукама Бербиним, која би често бацила у корпу поред себе порубљене комаде платнених ствари, и при том увек умела да исприча понешто шаљиво својим добрим швапским хумором.

Кад год би Корнелија удахнула мало тихог, здравог ваздуха мира, који испуњаваше гнездо тих двају жена, увек би се вратила нешто мало веселија у дом суза.

Аница се махом није осећала „екстра“.

Последњи догађај оставио је у њеној души жаоку. Она је до сада сматрала као нешто сасвим природно да време, кад се не свиђа своме Ханзију, проводи у досадној осами. Пошто је видела нежно старање човека у мркоме капуту, почела је гристи потреба, да себи самој и госпођици Корнелији докаже, да Ханзел не заостаје иза онога. Кад је господин тајни саветник опет једном приликом почаствовао вилу Уфенбахер посетом, Аница је плакала и изјавила му да чежња мора шкодити детенцету, ако господин тајни саветник не испослужује да јој Ханс једанпут дође у походе. Зна она добро за ону богату Јеврејчицу, којом је он већ одавно требао да се ожени, па јој је сад нешто страшно сумњиво, што он неће бар један једини пут да је види. Одавно

је он њој обећао — али ако има човека који никад не држи реч — тај је Ханс.

Идуће недеље дошао је Ханс. Скретничарев мали носио је за њим корпу са двама боцама шампањца.

Аница је сиве филцане папуче заменила паром најслађих ципелица с високим потпетицама, чипкани матине, поклон Луције Бубенберг, заогртао је и скривао њену обимну малу прилику. Витице на челу биле су дражесно уковрене.

Госпођа Уфенбахер веза белу кецељу, коју је обично метала, кад би какав „господин“ њеном заводу указао част своје посете. И јадна Тони очистила се мало изразив задовољство, што Хансова посета пада у ону недељу, када тата изоставља своју.

Корнелија нареди да јој се јело донесе у собу, и позове Тони на ручак. Пред вече, кад је она, патећи сада често од велике слабости, лежала на софи засићеној непријатним задасима, дође јој Аница. Угрејана и црвена била је мала будмаста девојка, разбарушене косе и блиставих очију. Дошла је да госпођицу Корнелију здраво лепо замоли, да по вечери дође мало до ње на чашу шампањца. Марка је француска а Ханс гори од жеље да је види, и тако је захвалан на доброту, коју је госпођица указала његовој малој. А на ону богату Јеврејцицу, на њу он сада и не мисли. — „Него знате“, признаде она најзад танко као мишић, „по глави му се та богата партија ипак вртела — иначе од кад себе би он већ био овде! Ах, госпођице Корнелија — ти мушки!... кад их не бисмо тако страшно волеле.“

Корнелија пређе у Аничину собу, па су пили шампањ из дебелих чаша, Ханзел, леп плав човек насмејаних плавих очију и здравих белих зуба са својом драганом, која је седела поред њега на софи, руку под руку, па Тони која се одмах ђефлеисала и само фрктала од смеха и Корнелија, за

коју је Ханзел бирао најбоље од својих за салон дозвољених анекдота.

Кад се Ханзел опростио, јер је госпођа Уфенбахер много полагала на добар глас куће, па никада није у њој смео преноћити ниједан господин, макар то био и отац или брат које од госпођица — морала је Корнелија у души признати, да се осећа лепо расположена и да је провела једно весело вече — без обзира на чињеницу што је шампањ пијен из дебелих кухињских чаша. Или можда баш управо зато.

Кад је најзад дошао ред на Аницу да претрпи породилске болове, њен гњев о таквој безобзирности природе није имао граница. Наслушали су се доста, и природа, и судбина — па и сам добри Бог. — Чак је и отсутни Ханзел, непосредни проузроковач свих тих ужаса, добио таква тепања, каква иначе никада није слушао са заљубљених усана своје девојке.

И са госпођом Уфенбахер свађала се Аница кроз стењање и јецање као швапски ритски врабац. Али кад би иначе толико напрасита и гњевна бабица вршила своје звање, претворила би се потпуно у мудру жену.*) Непоколебљивом благошћу вршила је она своју дужност, примајући мирно од својих госпођица најчудноватије увреде, причему је уверавала: грдња чини добро породиљама и много је здравија него плакање и дерњава.

Аница је морала да има публику, иначе све оно не би било то. Није се смирила док није окупала око постеље све које је у Шопфингену познавала. А већ Корнелију и Тони никако није пуштала од себе, па су чак и Берба и Фишерка још касно у вече биле ту, дајући савете и мишљења.

С благим насиљем отера Корнелија Тони у

*) Француски се бабица каже *sage femme* — т. ј. „мудра жена“, па и Ројтерова позајмљује тај израз, преводећи га на немачки: *weise Frau*, отуда и ми дајемо дословно.

кревет, па легне и сама. Уфенбахерка је уверавала да ће доћи већ и јутро а неће се ништа догодити. Корнелија потону у сан, ушију још пуних Аничине дерњаве, када је неко дочепа за руку а Тони је стојала код кревета, са свећом у уздрхалој руци...

„Још је цовала: целу сојтарију, — али сад ми је баш тешко — а мушкарче ту! хајдете само — здраво је сладак — Аница каже, морате она да га видите! —“

Корнелија претрчи преко ходника. Аница се смејала целим у зној окупаним лицем.

„Мушкарца, дајте ми моје мушко!“ викала је несташна као дете, које је срећно стигло из по-мрчине у осветљену собу. „Али сам сила! Ханзел ме је увек пецкао, да никад нећу родити мушко — а сад ето му, нека изволи, њушка једна!“

„Ако не престанеш с тим торокањем, имаћеш сутра фину породиљску грозницу“, рече Уфенбахерка зевајући ужасно. „Ево звонцета — малога ћу узети ја, у мој кревет — а сад хајде да се спаваш сви колико год вас има, цакум-пакум.“

Глава тринаеста

Уморна и разбијена од утисака ове ноћи, Корнелија склони рукопис у фијоку свога ормана. Сада је одустала да га овде заврши, као што се ипак надала у души. Она је могла радити опхрвана дивљим болом када је умирала њена љубавна страст, — искуства која су је сада са свих страна сколила, гонила су од ње сваку могућност да се прибере за рад.

У радости пуној стрепње која ће и њој допасти, она се дигла рано изјутра и одмах се нашла поред детенцета рођеног те ноћи, које је умотано у перјани јастук спавало мирно у заједничкој соби на клупи поред зида. Наложили су ватру у мркој пећи од каљева и било је топло и угодно под ниским гредама таванице. Пажљиво је узела Корнелија успавано малено у наручја, на слатком лици нешто је за часак затитрало, па је дете даље спавало. Могла му је љубити румене прстиће, удисати занесена, фини мирис који је струјао од мајушног тела.

Па док је онде седела са туђим дететом у крилу и њена хаљина се лагано мицала од кретања малених удова њеног још невидљивог детета, опхрва је чежња, из најдубљих дубина њеног бића и постаде слутњом велике среће која ће јој доћи.

Дете је лако кмекнуло. Корнелија га увије у своју мараму и оде да позове госпођу Уфенбахер. Ова уђе на прстима, жваћући, пошто је била при

другом доручку. Маломе су усули кашичицу теја; па је поново положено на клупу-украј пећи.

„Анчица спава?“ упита Корнелија.

Бабица је избегавала да погледа у Корнелију. Лице јој је било нешто узнемирено.

„Неки господин је код ње,“ шану она.

„Господин? Хаџ?“

„Не — странац неки — скоро већ један сат. Баш ме и стра' — породиља треба да се испава! А тај није дош'о за неко добро...“

„Али, госпођо Уфенбахер — зар вам није доста један смртни случај...“, повика Корнелија узбуђено, „један сат је већ код ње? После овакве ноћи! То се не сме дозволити! Испратите га — то је ваша дужност.“

Уфенбахеркино лице било је некако отомбољено.

„Та кад је каз'о да јој је рођак!“

„Баш од рођака би требало девојке овде понајвише чувати. Ако ви немате храбрости да га избаците, ја ћу!“

Она је већ била на степеништу и брзо устрчала уским степеницама горе. У њој је пламтела праведна срџба на неосетљивост непознатог.

Она куцну лако и уђе.

Аница је седела усправљена у постели са грозничавим црвенилом на образима, са борбеним сјајем у очима. Пред њом је седео један тежи, старији господин са великом ћелом, у елегантном оделу и говорио јој убедљиво тихим гласом. На столу су лежале неке хартије, а у руци је држао златну оловку.

„Та немојте ви околишити,“ чу га Корнелија да говори, „потпишите — и све је у реду.“

Он се окрете вратима на шум који она учини улазећи и једним изненађеним погледом премери Корнелијину високу појаву од главе до пете.

Она је стала пред њега и погледала га с ви-

сине. Лице јој је било озбиљно. „Господине — морала бих вас замолити да изиђете из ове собе. Госпођица Ана сада није у стању да води тако дугачак разговор.“

„Стоји до воље госпођици да се разговор одмах сврши,“ рече господин љубазно, изненадну забуну прикривајући подругљивим самопоуздањем.

Анчица се звонко насмејала. „Ја сам вам већ три пута казала да ја вама не дугујем никаква рачуна о оцу мога детета! То су моје приватне ствари. То нема ни најмање везе са мојим местом у вашој радњи!“

Корнелија сабра веће и метну руку на сто. Њене очи имале су заповеднички израз, и она их чврсто управи на човека пред собом.

„Ја, на жалост, немам права да вас удаљим силом одавде,“ рече она учтиво, али одрешито.

„Само вас опомињем на то да ви у овом часу сносите одговорност за два човечја живота! Госпођица Ана је пре мало часова родила дете... Ја не знам јесте ли ви отац и муж — али довољно сте стари да знате шта једна жена има да поднесе у овим часовима! Њу после тога узнемирити у првome сну — више од једнога сата мрцварити је одговорним пословима, више је но непромишљено — то је простачки — то је рафинирана свирепост.“

Старији господин саслушао је пажљиво Корнелију. Безочни осмех ишчезе му с лица, сакри се некуд под браду и уступи место понизно и податној трпељивости. Било је као да он прима оштре речи ове жене, која је у стајала тако непојамно страна у овој двосмисленој околини, као ударце бича од којих је запламтео.

Корнелија наслути одмах неочекивано дејство својих речи. Њена уста искривише се од гађења. Она окрете главу, приступи Анчици, поправи јој узглавник и тихо је замоли да легне.

„Ја заисте нисам знао да је наш разговор тра-

јао тако дуго," рече човек меко, готово чезну-
љиво, „верујте ми — ја сам имао у виду само
што је најбоље за младу даму — није ми било
познато да долазим у тако незгодни час.“

„Било вам је речено“, викну Корнелија оштро.

„Добро — ја ћу вам обећати да ћу госпођицу
веома штедети. Још само неколико минута. Завис
како рекох, једино од госпођицине воље. Ми смо
одмах готови.“

„Кроз четврт сата ја сам поново овде,“ рече
Корнелија хладно и удаљи се.

Посетилац није чекао да се она поново врати.
Отишао је још раније. Корнелија тада опет уђе код
Анчице.

„Исусе —“ довикну јој ова смејући се и љу-
тита, „то је била комендија! Уфенбахерку нека
враг однесе што ми је овога пустила унутра! Ми-
слила сам стрефиће ме шлог кад сам се пробудила
а он стоји пред мојим креветом!“

„Забога, Анчице, ви сте у грозници од узбу-
ђења. Не говорите...“

„Ах — сад је већ свеједно! То је Хансов чика!
Ал' ме насекирао! Опет није постигао што је
хтео!“

„Шта ли је он хтео?“

„Фамилија га је овамо послала. Они матори!
Због богате партије. То сам ја одмах испитала.
Хтео да ми да паре — четрдесет хиљада марака
у новчаницама метнуо је овамо на сто — ако се
писмено одрекнем свих права на Ханса. Тај је добро
знао како је мени — о, паметао је он. — Вребао
је и мислио да ћу данас бити најмекша! Није него
— шипак!“

„Аница — ви сте одолели?“

Аница се насмеја презредено. „Нисам ја залуд
била у његовој школи — гол'ке године у радњи!
Знате ли шта сам ја њему одговорила? Ваша по-
нуда је врло великодушна, господине трговински

саветниче, казала сам ја њему — али ја не би знала зашто и крошто да узем тај новац. Ваш нећак је увек био јако добар према мени, и ја сам му благодарна што ми је израдио осуство — али за то немам ја да добијем четрдесет хиљада марака —! Ја уопште немам никакве захтеве према њему. Не знам како сте на то дошли да је он отац мога детета? Он је мој господин шеф, и ја се не бих усудила на тако што!

„Анчице, ви сте дивни,“ узвикну Корнелија, смејући се. „Зар се он задовољио таквим уверавањем?“

„Морао је — ја сам остала при томе, иако се уби говорећи. Мучио ме као на суду. Знате ли — мој Ханза каже увек: само ништа да ти не могу доказати! Да сам га ја издала — то ми он никад не би опростио.“

Корнелија се замислила... „Јесте ли ви сигурни да Ханс, није ништа знао о тој — понуди?“ Она је питала тихо, а Анчица се весело засмејала.

„Идите, молим вас, госпођице Корнелија — кад се са човеком живело шест година у срећном браку — већ се може знати какав је ко према коме! Али сада би радо један буљон!“

И Корнелија отрча журно да победници донесе поштено заслужено окрепљење.

Глава четрнаеста

Аничино мушкарче било је страховито мирно — спавало је — дан и ноћ, једва ако би му се после купања чуо његов кмекави глас. Тони је открила узрок тој доброти и поверила ствар Корнелији. Иза огледала у Уфенбахеркиној спаваћој соби нашли су читав низ боцица са мрким соком од мака, који би бабица уливала деци, да јој не би реметила њен ноћни мир. Корнелија позва ту жену на одговор, припрети доставом окружном физикусу и постиже само то, да је осетила како клокоће гњев противу ње у грудима осветољубиве жене. У свом најтежем часу биће предата на милост и немилост једној огорченој непријатељици.

Једна случајност, коју нико никада не би могао предвидети, доведе до потпуног преокрета у мишљењу госпође Уфенбахер о Корнелији.

Било је то једног кишовитог дана у почетку октобра. Корнелија је седела у ниској сељачкој соби, која се жарила од врућине, а где су се код пећи сушиле пелене храњенчета и мокра сука старе бабице, па је слушала њено торокање у двема сувим госпођицама, Хотнигеровом и Аницом, о неком већ сасвим страшном порођају, који је она некада имала, па га је сад сладострасно описивала са свима језивим појединостима. Час-по закмечало би Аничино мушкарче на крилу мршаве сеоске уседелице, која је дошла по њега. Дебело храњенче дрекало је на поду, где се ваљало на прљавој

перини, а бледа Луиз је узалуд покушавала да га умири шкрипом дрвених машина. Корнелија је шила навлаку за јастуче своје маломе — горе, у својој соби, није могла више издржати, зато што се нап била распала и није се могла заложити. А иста та Корнелија је напољу, у свету, напојена једну ноћ, око њеног утицаја беснела је борба странака, која је све више и даље сазнала. Њено име постало је ратни поклич, који су људи тад испасивали на своје заставе, с којим су независно од ње тражили слободан пут и срећу и успех. Тако напољу, у једном свету, који је тако бескрајно даљек...

Као да чита бајку читала је велика египатска часопис, који јој је писменица малочас донела и њеним претцима — о њеном детињству — читала је мале, веселе пртице из својих школских дана и fine речи, пуне дуга, једног паметног човека о њеном животном делу и ономе што је још дужна будућности. Она се, утоњула у мисли, осмеживала својим тихим девојачким смехом. Назад је наглом силином опхрва свест да је постигла ово, за чим се хиљаде снажних људи узалуд муче и боре...

Долазио је као из велике даљине кроз пуштање кише, па пролазећи поред стемља ветра, један поклич, као јасан глас духова. — Па да, тамо напољу она живи! Зар све ово око ње није само једна збуњена и страшна земља снова? Напоље — напоље у прави живот! У борбу — на носач — новим подвизима, новим победама! узникну од једном кличући пробуђена њена срчаност.

С нестрпљењем баца она шивење, скочи и испружи руке. Ниске греде притискивале су је, смрдљива јара собичка гузила је.

„Немојте, госпођице Корнелијо, зар по тако страшном времену напоље?“ запита зачуђена Уфенбахерка.

„Мало на свеж ваздух!“ рече Корнелија, расејана. „Не смета мени киша!“

Кад се вратила, одвуче је Аница, лудо се смејући, у њену собу и исприча луду једну причу.

Једва да је Корнелија изашла из куће, одјурила је стара за часак горе, да намести кревет за ноћ. Два минута доцније позове руком Аницу и Тони, да им у зеленој свесци покаже слику госпођице. Али је узалуд овај часопис час примицала час одмицала од наочара, јер није могла разрешити ништа више осим писма „Корнелија Рајман“, које се појављивало како испод слике тако и на следећој страни сваки час између оних иначе неразумљивих штампаних редака. Ту је Аница требала да помогне.

„Биће да јој је ово њен господин,“ нагађала је досетљива бабица и посматрала критички ново изабраног председника лондонске општине, чију је слику лист доносио на истој страни, — „млад није — али је, брате, фини човек!“

Аничин енглески није био баш богзна какав, али је са сигурношћу успела да прочита потпис.

„Лордмајор Лондона је он“, рече она.

„Баволску матер!“ узвикне бабица, „да не фарбаш ти мене?“

Сада је и сама почела срџати и пронађе исту ту тајанствену и високу титулу. Разјапљених вилица забленула се у Корнелијин кревет — у њен умиваоник, у орман за одело и на дуванским мирисом прожету софу.

„Лордмајор Лондона...“ понови она тронута и опхрвана нагло грижом савести. „Лордмајор града Лондона“ — а овамо износи пред госпођицу белу цигерицу са киселим сосом — двапут недељно...

„Ја“, — ко би то могао мислити...

А Аницу потерао ђаво. Она се шћућури на софи и проучаваше вредно онај састав, који је ра-

справљао о Корнелији Рајман. И најзад, на преклињање и молбе старе, смилостивила се да јој преведе садржину, и ако она садржава велику једну тајну.

Корнелија Рајман је венчана супруга лордмајора града Лондона, и у златним кочијама са многим коњима, који су сви носили перјанице на главама и перјанице се клате, клате, млади пар се после венчања тријумфално превезао кроз Лондон. Али је једна блиска рођака старе краљице требало да се уда за лордмајора. Зато је краљица Корнелију прогнала са свога двора, ова је морала бежати и крити се под лажним именом, иначе би јој принцеза и на сам живот посегнула. Најзад је лордмајор испрословао код краљице опроштај, и чим се дете буде родило, смеће Корнелија да се врати на енглески двор и у загрљај својега мужа.

Све је то Аница прочитала из зелене свеске бабици, која је побожно слушала.

„Може се још десити, да овамо дође и сам господин мајор по своју супругу...“ рече Уфенбахерка не дишући.

„Лордмајор“, поправи Аница, „то је нешто много отменије него један тек онако господин мајор“.

Али је стара швабица у својој фантазији већ видеала оно чудо од златне кочије с коњима што носе перјанице на глави и ове се њишу, слуге спреда и позади у чудним капама и хаљинама, возе се друмом од станице, пролазе поред баштица удовица с дечјим колицама — чисто гледа како се запрега зауставља пред њеним заводом — и лепо види жена како сама улази у та кола, у црној свиденој хаљини са великом крилатом повезачом на глави, како је замишљала дадиље по отменим кућама — а новорођенче као носи она у наручју под белим веловима...

— Било би то сасвим друкчије месташце за њу, а не ово вечито ратовање с неударним девој-

кама, где човек не може да истера ни колико за леба, објашњавала је она Аници и Тони. Била је потпуно спремна да пође за Енглеску и заузме положај поверења код госпође лорда мајора — а господин ће јој морати бити захвалан што је напуштену жену примила у тако тешкоме тренутку по њу, и неговала је и пазила! Заиста неће бити много, ако буде о њој водила бригу у старим данима њеним!

Корнелија је код овог чудног извештаја пало на ум, колико је лепог чудесног и лудог богата швапска машта досад поклонила немачкоме народу — и докона да за сада не буни бабицу у њеним сметеним сновиима.

О — како је љута, властољубива и пакосна старица била сада понизна и сва на услузи!

У супи је било по три врсте теста, пита са сувим шљивама и са луком пекле су се наизменично, и било је баш све тако да се дом суза одједном претворио у кермес. Госпођице су поготову почеле трпети страх, како одједном може доћи страшни крај дивноме животу, који оне сада проводе.

И сироту Тони морала је Корнелија да проведе кроз њен тешки час. Она је са девојком која је јечала ходала по соби тамо и амо — држала је у наручју кад би је обхвали болови и она, цвилећи кроз помрчину, дозивала матер — зајажљивим, очајним детињским гласом — мајку која је пустила да њена млада кћи подноси сама сав онај ужас. Обе су биле задовољне што је Уфенбахерка чврсто спавала а Тони се увек бранила, кад би је Корнелија хтела да позове. Најзад, морало је бити, јер је одједном дошао крај и Корнелијиној снази. Поводећи се, хватајући се за зидове, покушала је да се у мраку пробије до своје собе; у том је већ и стара зазвонила по Хану и вичући тражила воде за купање.

Корнелија зачује кроз зид танки кмекави гласић новорођенчета.

Сутрадан је Тони замоли, да обавести њене родитеље. Корнелијине очи пребивале су се сузама, док јој је перо клизило по хартији. Називали су је великим мајстором речи, који зна како се дира људско срце — и никада још није толико срцем желела да делује речју, као у овоме писму, у коме је родитељима, тамо далеко, говорила о крабом издржавању, о немим патњама њихове кћери — о високим поштовању, које је у току свих ових месеци добила за тиху девојку — а она није могла да пропусти — морала је запитати мајку, зар није у души осетила, како ју је њено дете у својим боловима, ова престанка звало, и увек звало?

Глава петнаеста

Корнелија је рано отишла у постељу. Још није могла бити поноћ кад се тргла иза сна од наглог бола, који је није варао да је сада наступио њен час. Она је устала, набавила своју домању каљину и позвала стару.

Осорно због тога што су је пробудили ова је прогунђала: „То долази сасвим друкчије, нема ништа код вас до сутра у вече — због тога ме нисте морали узнемирити на спавању. Имате ви још да издурате — то је наше, женско.“

Корнелија се вратила у своју собу. Ипак више није могла спавати, зато је упалила лампу, сасвим се обукла, па када болови дођоше, ухвати се она чврсто за наслон на староме канабету што је ударало на дуван и гризла је чаршав на столу да је чањем не поплаши Тони која је спавала до ње.

Мада после било јој лакше и она је могла да спреми кошуљицу, бенкицу и пелене за ишчекивање.

Одједанпут сетила се спаваће собе у своме родитељском дому, где су долазили на свет мала браћа и сестре — у ону раскошну удобност којом је њен отац брижно окружио жену коју је волео —, и видеља и старо прљаво канабе — убогу, ружну и сумњиву околину у којој је њено дете требало да се роди. Сада је узимала комад по комад одела што му је спремила и љубила га врелим од бола искривљеним уснама, као да би тиме

да га заветује и посвети. А потом је спонао страх због напуштености и осамљеност и оборио је, те је главу зарила у јастук, и цвилела је као звер који умире, коме такође нико није од помоћи на овоме божјем свету.

Чу доле на кућним вратима да звони, чу да су Уфенбахерку позивали у село на њену дужност. И батина жена очекивала је ове ноћи.

Корнелија диже главу. Зар је било могуће да стара одлази и оставља је тако саму?

Корнелија је ишла по соби, кршила руке и осећала у исти мах запетост која је постајала све већа из секунде у секунду, жуд да се суоврати у овај страховити бол — да му се сва преда, да сме патити до уништења...

С времена на време она је осећала да је хладна ова октобарска ноћ, и док јој је зној цурио с чела руке су јој се укочиле. Умотала се у шал, дохватила књигу — морала је покушати да се разгали. Покушавала је да прочита неколико страница — о некаквом љубавном пару што се у Флоранци естетски наслађивао бесмртном уметношћу.

Тако утанчаном духовитом забавом некад је започела и њена љубав, док живот сурово и силовито не разби естетику, и ево јој сада растрзао удове да се роди један нов живот...

Да то није била смрт, која је махнитала у њеном бедном телу —?

Нека — она ће јој се одупрети!

Она се подигла, стада пред њу око у око у мрклој ноћи, згрчених руку, сваки јој мишић затегнут — будна и жива свака сила душе и воље — спремна за последњу битку...

Она није хтела да своје дете остави само! Она га је хтела пољубити и пригрлити на своје срце — хтела је живети — живети — живети! -

А муке су расле — расле — расле — док све у њој и око ње не постаде још само као један усковитлани пакао.

Уфенбахерка се вратила, заборавила сва пушта прижељкивања будућности, није више питала ни за ручак ни за ужину, стојала као војник у битци, храбра, стрпљива и ваљана.

Некакав страци господин појавио се у крај Корнелијине постеље са др Шверцлом и рекао да ће се вратити у вече.

У вече? — зар дотле то неће проћи? Она више није хтела живети — преклињала је само још да је убију — да се ипак смилују и да дође крај!

А затим су наступили часови када она уопште није више ништа знала о себи и својој околини. Одједном чула је она један узвик страха, који није долазио са њених усана: „Господине докторе, милост, она већ губи свест...“

А један туђи глас је рекао: „Сад је време.“

Нешто су јој метнули на лице, она је удисала сладуњав, необичан мирис — мрмљала бројеве — и као избављена утонула у дубоку таму, у божанствени мир уништења.

После дугог времена из таме изронише гласови, који су звучали као иза многих црних веола који им одјек угушиваху до једног удаљеног мрмљања. Имала је осећање да би хтела отворити очи, па то ипак није могла.

А из оне таме, из оног мрмљања и кретања око ње издвојио се један глас, који рече јасније и гласније, тик уза само уво: „Девојче! госпођице Корнелија, девојче је!“

„Девојче...?“ поновила је она задовољно тепајући. И поново се мрак спустио на њу.

На почетку — могло је протећи подоста времена — њој је било као да осећа како је нешто љуто прљи у очима и неки слadak и нежан мирис ружа.

Удахнула је неколико пута тај слатки, нежни мирис... И сада отворила широко очне капке и погледала око себе. Више није осећала болове.

У соби, на ниској таваници пушили се сини облаци дима што је извирао из разбијене пени. Страни лекар, један елегантан господин у дугачком, црном капуту, причвршћивао је манжете златним дугметима. Мали д-р Шверце стајао је са високо посаврнутим рукавима од кошуље, једна плава прегача госпође Уфенбахер смешно је била везана око његовог врата, он је у лавору спречио нешто црвено с руку. А на белим длочицама на поду угледала је Корнелија црвен спор млаз који лагано гамиже према пени. Једна стара жена са запалењем у очима на лицу вештице квасила је крпу у тај црвени млаз и потом га цедила у једну ведрицу. Да ли је то могла бити крв? Њена сопствена крв?

Корнелија је гледала око себе, чисти ланени чаршави су је обавијали, била је у лепо намештеној постељи, а на грудима њеним лежала је једна сасвим расцветала ружа.

А сада је спопала жестока престрава.

Онамо позади стајале су Уфенбахерка и риђа Варвара — и ништа више није видела.

У вечерњој тишини један звук продро је до ње — енергичан крик једног новог живота...

Донели су јој дете — било је умотано у бео чаршав; снажно, црвено, с једрим малим песницама лежало је на њеној руци и драло се да се видело како му дрхти језичак у устанцима.

„Живи — здраво је,“ мрмљала је Корнелија, још као у збрци неког сна.

„Девет фунти је тешко,“ узвикнула је стара бабица задовољно. „Моје поштовање! Ко би то помислио за госпођицу!“

„Честитам,“ рекао је и страни лекар. „Доктор Шверце данас је дао своје ремек дело. Посао који би чинио част нашим првим професорима.“

Као ружа црвено детенце мицало се на Корнелијиној руци, ширило прстиће, жмирало очима, мрштило лице и почело да спава.

Корнелија се осмехивала тихо у себи. Бескрајни мир био је у њеној души.

Двадесет година чежњи, увек будна и никад уморна, сваку ноћ стојала је поред њене постеље и вредим рукама хватала је за срце. Двадесет година ово срце пуно светог жара усиљавало се на строгу службу у храму уметности.

А сада је долазило испуњење...

— — — Непојамно се чинило Корнелији да су девојке и жене постајале матере у овом онштем току ствари. Не: досадањи живот нека се распе у рушевине, прошлост уништи — све лађе да потону — тако је добро — тако мора бити. Тако се спасеној издиже блажено из сивих сланих таласа безумних болова зелено острво њеног материнства.

Само не више у самоћу! Онда, где је раније живела и радила, хтела је она живети са својим детом и стварати, морала је положити сведоштво за себе и за сестре са којима се осећала сједињеном нераскидним везама. Присећујући људе да поштују животни удес који је жена сама изабрала, а то поштовање... оно ће добро доћи и гоњенима.

Глава шеснаеста

Анчица, која и опет сврати за неколико дана госпођи Уфенбахер, не знајући где би иначе провела време, заједно са Тони је удешавала собу госпођице Корнелије да је начини пријатнијом. По канабету које је ударало на дуван Анчица је просула цео свој парфем од љубичица, тако да је у симфонији мириса настала једна нова нианса, која се титрала на распараним јастуцима. На столу и орману блистало је црвено и плаво последње јесење цвеће из баштица оних удовица на доњем сокаку. Мали прозори широм су отворени, као да је одједном грануло пролеће — тако блага била је сунчана светлост која је увирала у собу, а топли таласићи ваздуха играли су се око Корнелијиног чела. Још једнако је она морала бити у постели по строгој наредби д-р Шверцла — ни сама управо није знала зашто, јер се осећала свежом и здравом.

А и она се дотерала, у једном дивном поносу и самопоуздању — она није хтела да изазове утисак који буди сажалење.

„Аха“, викала је Анчица, „сад ћу ја донети једно огледало, сада морате да се видите, госпођице Корнелија. Управо је то да се човек диви!“

Корнелија погледа у стакло и просто је запањило оно лице што је сијало у најнежнијим бојама, са тамним сјајним очима, које је у оквиру танане старинске мараме украшене чипкама лежало на белом узглављу као њој туђа и несхватљива слика.

Девојке јој дале на руке малу Герду, Анита је пољубила у бурном осећају, и шенула јој на уво:
„Да почем нећемо имати сватова!“

Корнелија је одмахнула главом смешећи се. Она се и сама задивила — како јој је лако и радосно било на души. Лепо дете на њезиним грудима још је оправдање — њено материштво било је онај најкраснији и најзлатнији оград.

Руди Имгарт је ваљано преласком кроз њу, његова глава му је лежала на њеном рамену, а она је држала руком врат и љубила га у врату, пајку, пајку. Вал материнске љубави измишља се из њеног срца, плавио човека, гасио сва прошлост, ослободило је од сваке мржње и од сваке тлачности...

Они су тихо измишљали важне речи, као деца који се марају чувати да не дирну у раче. Али Корнелија је постала радосна и љубави самопоуздана, она му је показивала дете и почињала разговор о свему. Свуда око ње било је као данољу у природи, све поготову неугодно слатко, топло, сунчани сјај, пролетњи ваздух — у којем се ипак осећа дах људи, које вене, лишћа које трули — опори мирис јесени.

Они су се благо ишчуђавали што је тако лако опет бити заједно и држати од стрепње што ипак тако не може остати, и у дну душе захваљивали због тога што су смели једно другом да поклоне овај златни час пуи мира.

А тада се он хтео онростити:

Последњи крик љубави пав се из њеног срца:
„Остани још код мене — немој још ићи!“

Али њене усне само су лагано то шанале и бо-
јаљиво, а она је смотрила у истоме часу да је ње-
говим лицем прелетела једна сен, немир неки.

„Чуј — шта ћу ја код тебе — ти си још болесна,
ти ми сада не можеш бити ништа...“

Њени очи капци спустили су се само за један
тренут.

„Свакако — ти и мораш да идеш“, рече она љубазно.

„И очекују ме, знаш...“

„Јест — јест...“

Он је лагано љубио. „Не љутиш ли се на мене? Доцније — зар не?“

Она није одговарала, али њене очи склизнуле су мимо њега и спустиле се на дете.

Корнелија је сада знала да мора остати сама. Било је добро тако.

Госпођи Уфенбахер раздерао се један примамљив сан будућности кад је гледала човека у капутићу од сукна, са згњеченим филцом на кратко шишаној глави, како бодрим кораџима путника који тежи далеким циљевима, силази путем ка станици. Није то баш никако био лорд-мер из Лондона, нити ће се она икада возити у златним кочијама кроз гомилу која кличе од радости.

Из освете због разочарења она је идућег јутра стрпала малу Герду у исту воду за купање с дебелим храњенчетом и Лујзиним новорођенчетом.

После недељу дана Корнелија се спрема за полазак.

Анчица јој признаде да је Ханс долазио у дом суза' баш на дан Корнелијиног порођаја па је чуо њено стењање, и она ружа је била од њега. Ето, он се одједанпут решио да отвори једну филијалу за Анчицу.

„А за дечка он ће уредити код бележника — четрдесет хиљада марака кад му једном умре отац“, додала је она. „Мој Ханзл не да се изиграти.“

А Тони је од св. јих родитеља добила дозволу да за Божић дође кући, и онда ће јој бити опроштено. Корнелија је осећала колико је дубљи корен ово младо створење пуштало у тло родитељског дома но у ново материнство које једва да је у њој будило неке осећаје осим ужасавања.

Тако је Корнелија видела ово двоје добре деце, које је највише заклела, на путу ка безбедном, честитом животу. Корнелија их је срдечно загрдила а оне су јој се обиснуле о врат са горким сузама, кад је полазила одатле.

Сама је дошла, а сада је пратила гомилу ретких пријатеља. Уфенбахерка, у наручју достојанствено носећи малу госпођицу, ишла је поред ње дајући јој понеки добар савет и у срце дијавла свечаношћу овога расанка с њене стране. Није прошло ни без Хане с пробним дететом, па су ту биле Анџина, Тони и Луис, риђа Варвара, која ће са Корнелијом кући и пријатељица ове, Фишерка. — И мали др. Шверцле и његова љубазна жена изишли су на праг своје куће са цвећем и поздравима. То је изгледало готово као поворка о крштењу кад су у дугом низу ишли доле ка станици — друмом на коме је Корнелија у току овог лета видела толико људи да долазе и одлазе; минули су и кућерке удовица са баштицама у којима су на слабој светлости новембарског сунца стајала дечја колица.

За њоме је остајао „дом суза“ који се без својег летњег украса од цвећа као бедна трошна колиба, што и беше у ствари, прибирао уз падину брега, Корнелија се осврнула и обујмила га дугим, нежним погледом.

Овде је њој срећа отворила очи ка светлости — овде се њено дете први пут осмехнуло.

Стојећи пред жељезницом она прими малу девојчицу из руку Уфенбахеркиних и срдано и досно притисну је на своје срце. Милујући обухватала је њена рука његову чврсту, округлу главицу, која је за мало није живота стала, и при томе је помислила мати: нека ти Бог сачува твоју тврду лобању и уз то ти даде чврсту вољу, јер обоје може затребати једној жени.